

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma

(TOPSU)
2022–2023

KAINUUN LIITTO

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) 2022–2023

Päivitetty 11.1.2023

1.	<i>Johdanto</i>	6
2.	<i>Kainuun aluekehityksen tilannekuva</i>	8
3.	<i>Kainuun TOPSU 2022–2023</i>	13
3.1.	Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä	14
	Osaava työvoima.....	14
	Koulutus ja osaaminen.....	15
	Yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä	16
3.2.	Elinkeinojen kehittämisen kärkitoimialat	17
3.3.	Hyvinvointi ja työllisyys	17
	Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen	17
	Hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen	18
	Tasa-arvoinen aluekehittäminen	19
	Positiivinen maakuntakuva, mainetyö ja kulttuuri	20
3.4.	Vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä	21
3.5.	Saavutettavuus, aluerakenne ja monipaikkaisuus	22
	Uudet liikkumisratkaisut, sähköiset palvelut sekä infrastruktuuri-investoinnit	22
	Kestävä aluerakenne, monipaikkaisuus sekä toimivat palvelut.....	23
4.	<i>Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelut</i>	25
5.	<i>Kainuun älykäs erikoistuminen</i>	26
5.1.	Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus	27
6.	<i>Toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet</i>	28
7.	<i>Kainuun edunajaminen maakuntaohjelman toteutusvälineenä</i>	32
	<i>Liite 1: Kainuun edunajamisen tavoitteet 2022–2024</i>	34
	<i>Liite 2: Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien hallitusohjelmataavoitteet</i>	43
	<i>Liite 3: Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelujen yhteistyöasiakirja 2022</i>	47
	<i>Julkaisuluettelo</i>	52

1. Johdanto

Kainuun nykyinen maakuntaohjelma on laadittu vuosille 2022–2025 ja ohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) vuosille 2022 ja 2023. TOPSU laaditaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja tarkistetaan sekä tarvittaessa muutetaan vuosittain. TOPSU:lla ohjataan Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanoa ja sen tulee olla maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) hyväksymä.

TOPSU:n painotukset, 1) osaavan työvoiman saatavuus, 2) saavutettavuus sekä 3) investointien realisointi, ovat oikeaan osuneita ja keskittyvät Kainuun kehityksen kriittisiin kohtiin. Nämä olivat teemoina myös Kainuu ja valtioneuvoston aluekehittämisen keskusteluissa 2021–2022. Kainuulle kriittisin kehittämissinja on osaavan työvoiman saannin varmistaminen, johon pureudutaan monipuolisesti kehittämällä saavutettavuutta, koulutusta, kansallista ja kansainvälistä rekrytointia, innovaatiotoimintaa ja maineyötä.

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2022–2023 ajoittuu uuden maakuntaohjelman ja rakennerahasto-ohjelman toteuttamisen aloitusvaiheeseen. Nykyinen maakuntaohjelma on voimassa vuoden 2022 alusta ja uusi rakennerahasto-ohjelma 2021–2027 käynnistyy maaliskuussa 2022.

Maakuntaohjelman toteutuksessa (TOPSU) hyödynnetään laajan ja suppean aluepolitiikan toimenpiteitä. Laajalla aluepolitiikalla tarkoitetaan lähinnä tulonsiirtoja ja julkisen vallan alueellisia toimia sekä yksityisiä ja julkisia investointeja, joihin vaikutetaan edunajamisella ja investointien edistämistyöllä. Onnistumista edunvalvonnassa tukee sen osuvuuden varmistava seuranta ja ennakointi. Olennaista on ennakoiva vaikuttaminen kansalliseen lainsäädäntöön, hallitusohjelmaan, sektoripolitiikkojen suunnitelmiin, EU:n lainsäädäntöön ja politiikkoihin sekä aluekehittämisen rahoitukseen ja ohjelmiin kansallisesti ja EU:n tasolla. Laajan aluepolitiikan toteutuksessa keskeisessä roolissa ovat edunvalvonta ja erilainen alueiden välinen yhteistyö sekä laajat yhteistyö- ja infrastruktuurihankkeet.

Edunajamisessa ajoitus ratkaisee. Samoin alueiden sisäinen ja välinen sekä kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä. Tarvitaan suuralueittainen, valtakunnallinen sekä maakuntien ja oman maakunnan ”puolue” eli yhteistyössä ylitetään puolue- ja sektorirajat ja tehdään julkisen, yksityisen ja järjestösektorin välistä yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskeistä Kainuulle ovat Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien välinen yhteistyö, yhteinen ja oma edunvalvonta sekä eri ohjelmien ja rahastojen valjastaminen osaksi Kainuun kehittämistä.

Suppean aluepolitiikan kehittämismuotoja ovat kansalliset ja EU:n alueiden kehittämiseen kohdentuvat rahoitukset. Myös rakennerahasto-ohjelmien valtakunnallisia teemoja sekä erilaista alueiden välistä kansainvälistä yhteistyötä rahoittavia ohjelmia (Interreg-ohjelmia ja EU:n erillisrahoitusohjelmat) on hyödynnettävä Kainuussa tehokkaasti.

Kainuun toimintaympäristö on voimakkaassa turbulenssissa. Koronakriisin aiheuttamasta kriisistä ollaan pikkuhiljaa selviämässä, mutta Venäjän helmikuussa 2022 käynnistämä hyökkäyssota Ukrainaa vastaan ja sen aiheuttamat pakotetoimet, markkinahäiriöt, pakolaisaalto, humanitaarinen kriisi ja inflaatio vaikuttavat Kainuuseen. TOPSUn sisältöä on päivitetty muuttuneen tilannekuvan edellyttämällä tavalla. Tarvittavista päivityksistä on keskusteltu maakuntahallituksen, maakunnan yhteistyöryhmän kokouksissa sekä maakuntavaltuuston 8.9.2022 pidetyssä seminaarissa, jossa keskusteltiin osaavan työvoiman ja saavutettavuuden turvaamisen kysymyksistä. Näiden kokousten johtopäätökset on huomioitu TOPSUn päivittämisessä.

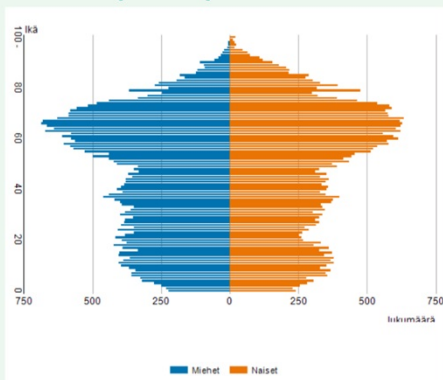
Rakennerahastojen (EAKR ja ESR), oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) ja maaseuturahaston rahoitusten kohdentamisessa hyödynnetään teemahakuja, joita voidaan kohdentaa TOPSU:ssa linjattuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Eri rahastojen yhteisillä teemahauilla saadaan aikaan isoja ja vaikuttavia hankekokonaisuuksia. Kainuun liiton hallinnoimissa kansallisissa aluekehittämisen rahoituksissa on jatkuva haku, josta voidaan rahoittaa strategisia ja vipuvaikutuksiltaan laajoja täsmähankkeita. TOPSU:a toteuttavia hankkeita rahoitettaessa varmistetaan, että ne ovat myös rahoitusohjelmien mukaisia (ohjelmanmukaisuuden varmistaminen).

2. Kainuun aluekehityksen tilannekuva

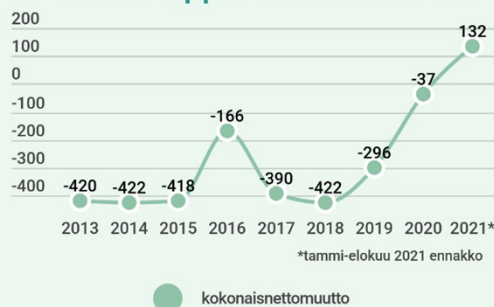
Kainuun tilannekuva

 Väestö vähenee ja vanhenee, muuton suunta kääntymässä

Väkiluku 71 664 (2020)
Nuorten (20-29 v) naisten osuus vain 43 %

Muuttotappio muuttovoitoksi

- Muuttovoitto +132 hlöä tammi-elokuussa 2021
- Muuttotappio oli vain -37 hlöä vuonna 2020
- Tulomuutto kasvoi +9,1 % vuonna 2020

Monipaikkaisuus ja matkailu vahvistavat elinvoimaa

- Yöpymisiä vuonna 2019 lähes 1 milj. Koronavuonna 2020 867 000 yöpymistä (-13 %, koko maa -38 %)
- Koronavuonna 2020 Kainuun matkailun markkinaosuus kasvoi 42 % ollen 6,1 %
- Majoituspaikkojen täyttöaste on ollut Suomen huippua

Saavutettavuus haasteena

- Lentoliikenteen jatkumisen epävarmuus, nyt ostopalveluna
- Lentomatikustajamäärät 87 307 (2019), koronavuonna 2020 romahdus, vain 17 379 matkustajaa
- Kiinteä 100 Mbit/s laajakaista saatavilla 55 % ja valokuitu vain 28 % kotitalouksista (2020)
- Digiloikka tehty etätöiden ja digipalveluiden käytössä korona-aikana

Osaavan ja hyvinvoivan työvoiman saatavuus kriittinen kysymys

- Eläköityvien määrä kasvaa kiihtyvästi, nuorten ja työikäisten määrä vähenee
- Uusien avoimien työpaikkojen määrä kasvaa: 1 217 uutta työpaikkaa, +92 % (08/2021)
- Rekrytointiongelmia on 56 %:lla yrityksistä
- Työttömyysaste laskee: elokuussa 2021 työttömyysaste 9,5 %
- Työvoiman ulkopuolella ja eläkkeellä olevien työikäisten osuus suuri, työllisyysaste matala

Aluetaloudessa vahvaa kasvua, investointeja tarvitaan

- Tiedossa oleva odotettu investointipotentiaali Kainuussa on 2,2 mrd €
- Uusia yrityksiä perustettiin 300 kpl (+10 %) vuonna 2020
- Tammi-huhtikuussa 2021 perustettu jo 131 yritystä (01-04/2020: 86)

Kuva 1. Kainuun tilannekuva tiivistetysti (Kainuun liitto 2021).

Kainuun väestö vähenee ikärakenteesta johtuvan suuren kuolleisuuden ja alhaisen syntyvyyden takia. Vuonna 2020 Kainuussa oli 71 664 asukasta. Korona-aikana vuosina 2020–2021 poismuutto Kainuusta hidastui ja tulomuutto Kainuuseen kasvoi. Puolet Kainuun kunnista sai muuttovoittoa vuonna 2020. Positiiviset muuttoluvut ovat erityisesti maahanmuuton ansiota. Vuonna 2020 ulkomailta Kainuuseen muutti 200 henkilöä enemmän kuin Kainuusta ulkomaille. Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä on kuitenkin vain 2,1 prosenttia. Kainuun haasteena on nuorten (erityisesti nuorten naisten) poismuutto opiskelutarjonnan kapea-alaisuuden takia. Nuorten miesten ja nuorten naisten määrän ero alueella on huomattavan suuri. Nuorista 20–29 vuotiaista naisia on 43 prosenttia. Tilastokeskus ennustaa Kainuun väestön vähenevän noin 60 000:een vuoteen 2040 mennessä. Kainuu-ohjelmassa Kainuun väestötavoite vuoteen 2040 mennessä on 70 000. Kainuun ikärakenne ja vähenevä väestö tuovat haasteita alue- ja kuntataloudelle. Heikko huoltosuhde, ohut verokertymä ja sote-palvelujen kasvavat kustannukset heikentävät kuntien taloutta. Muuttovoiton kasvattaminen, uusien investointien, työpaikkojen ja työntekijöiden, opiskelijoiden ja asukkaiden sekä matkailijoiden ja monipaikkaisten vapaa-ajan viettäjä ja etätyöntekijöiden saaminen maakuntaan on kriittistä, jotta verotulot sekä kulutuskysyntä lisääntyisivät.

Kainuun sisäinen kehitys on polarisoitunutta. Kainuun väestöstä 51 prosenttia asuu Kajaanissa ja 72 prosenttia Kajaanin seutukunnassa. Kehys-Kainuussa väestö vähenee ja väestörakenne vanhenee nopeammin: väestöstä 65 vuotta täyttäneitä on kolmannes. Väestöllinen huoltosuhde vaihtelee Kajaanin 65,5:sta Hyrynsalmen 102,9:ään. Taloudellinen huoltosuhde on paras Sotkamossa (142,1) ja haastavin Puolangalla (232,6). Elokuussa 2021 työttömyysaste oli koko Kainuussa 9,5 prosenttia vaihdellen Sotkamon 6,3 prosentista Puolangan 13,8 prosenttiin. Uusia avoimia työpaikkoja on syntynyt niin Kehys-Kainuuseen kuin Kajaanin seutukuntaan, mutta avoimista työpaikoista 82 prosenttia sijaitsee Kajaanin seutukunnan alueella (kesäkuu 2021).

Tuoreen maakuntakuvatutkimuksen (2021) mukaan **Kainuun tunnettuus** on yhä varsin matalaa, mutta on kohentunut. Mielikuva Kainuusta oli kokonaisuudessaan myönteinen lähes 60 prosentilla vastaajista. Positiiviset mielikuvat liittyvät ennen kaikkea matkailuun. Matkailun kautta saadut hyvät kokemukset voivat toimia porttina pysyvään asumiseen Kainuuseen. Vuonna 2020 Kainuu kasvatti matkailun markkinaosuuttaan 6,1 prosenttiin, mikä tarkoitti 42 prosentin kasvua.

Erot suomalaisten ja **kainuulaisten hyvinvoinnissa** sekä Kainuun sisäiset väestön hyvinvointierot ovat edelleen suuret. Keskeisimmät haasteet Kainuussa kansalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen liittyen ovat mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät ongelmat, epäterveelliset elämäntavat ja huono toiminta- ja työkyky, alhainen osallisuus ja yksinäisyys, tapaturmat, väkivallan uhka ja turvattomuuden tunne. Työllisyysaste, erityisesti miehillä, on Kainuussa selkeästi maan keskiarvon alapuolella. Työllisyysasteen nostaminen parantaa alueen väestön toimeentuloa, vahvistaa yksilön toiminnan mahdollisuuksia ja hyvinvointia sekä pienentää sosiaali- ja terveydenhuollon kuluja.

Työvoiman eläköityminen, tulevat tuotannolliset investoinnit sekä yritysten kasvu ja uusien perustaminen ovat luoneet työpaikkoja. Kainuu on nopeasti siirtynyt korkeasta työttömyydestä **positiivisen rakennemuutoksen** alueeksi ja mahdollisuuksien maakunnaksi. Kainuussa on avoimia työpaikkoja laajasti eri toimialoilla sekä monipuoliset koulutus- ja harrastusmahdollisuudet. Maakunnassa on kaikki ainekset luonnonläheiseen ja sujuvaan arkeen ja merkitykselliseen elämään.

Kainuun liitto toteutti syksyllä 2021 Kainuussa syntyneille ja asuville, Kainuusta pois muuttaneille sekä maakuntaan muualta muuttaneille **12–29-vuotiaille nuorille kyselyn**. Siihen vastasi 314 nuorta (naisia 67 %, miehiä 31 % ja 2 % ei kertonut sukupuoltaan). Neljännes nuorista uskoi asuvansa Kainuussa 10 vuoden kuluttua, mutta peräti 39 % ei uskonut. Nämä nuoret lähtevät Kainuusta erityisesti opiskelemaan. Monet myös miettivät paluuta, ja työpaikan lisäksi selkeästi eniten maakuntaan vetivät juuret, ystävät, perhe ja sukulaiset Kainuussa. Sukutaustan lisäksi Kainuun vetovoimatekijöinä korostuivat luonto ja rauhallisuus.

Positiivinen rakennemuutos on luonut myös kasvukipuja, joista keskeisin on **osaavan työvoiman saatavuus**. Nopea kasvu on johtanut koko maan vaikeimpiin rekrytointiongelmiin ja työvoimapulaan. Kainuun väestömäärä ei riitä työvoimatarpeeseen. Työmarkkinoille tulevien nuorten määrä on vuosittain noin 500 henkilöä eläköityviä pienempi, ja Tilastokeskuksen syksyllä 2021 julkaiseman ennusteen mukaan Kainuun 15–64-vuotiaiden määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä yli 21 prosenttia. KEVAN kunta-alan eläköitymisennuste vuoteen 2030 on Kainuussa yli 3000 henkilöä, joka on yli 38 prosenttia kuntatyöntekijöistä. Sujuva yhteistyö kuntien välillä on välttämätöntä tarvittavien osajien saamiseksi ja palvelujen turvaamiseksi kuntiin. Kainuu tarvitsee lisää nuoria ja työikäisiä asukkaita. Työntekijöitä on vaikea löytää omasta maakunnasta tai muualta Suomesta, minkä vuoksi tarvitaan merkittävästi lisää maahanmuuttoa.

Työpaikkojen määrä on kasvanut Kainuussa. Vuonna 2018 työpaikkoja oli yli 27 700. Vaikka Kainuun suurimmat työnantajat ovat julkisyhteisöjä, vuonna 2018 Kainuussa oli myös 4842 yritystoimipaikkaa, joissa työskenteli 15 388 henkilöä. Kainuun aluetalous kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2019 vahvasti: **kärkitoimialojen**, kaivostoiminta, matkailu, teknologiateollisuus ja biotalous liikevaihto kasvoi 72 % ja henkilöstömäärä 18 %. Koronavuonna 2020 kaivannaisala kasvoi edelleen, metalliklusteri ja matkailu heikentyivät selkeästi, muilla toimialoilla kehitys oli maltillisempaa. Koronasta huolimatta vuonna 2020 uusia **yriityksiä** aloitti Kainuussa 300, mikä on ennätysluku pitkiin aikoihin. Lakanneita yrityksiä oli 254, joten nettomuutos jäi plussalle 46 yrityksen verran. Kainuun **työn tuottavuus** on kasvanut 1,2-kertaiseksi vuoden 2000 jälkeen (Honkatukia 2021). Jalostuksen toimialoilla tuottavuuden kasvu on ollut nopeinta maa- ja metsätaloudessa, energia-aloilla, sähkö- ja elektroniikka- sekä sahateollisuudessa, koneiden ja laitteiden valmistuksessa ja metalliteollisuudessa. Kaivosteollisuuden voimakas kasvu ei vielä näy työn tuottavuuden tilastoissa. Tuottavuuden taso ja kasvu on Kainuussa selkeästi maan keskiarvon alapuolella ja keskeinen kehittämisen kohde.

Kestävän talouskasvun varmistaminen ja yritysten kilpailukyvyn ylläpitäminen edellyttävät teollisia ja palvelualan investointeja. Kainuuseen odotetaan noin 2,2 miljardin **investointeja** vuoteen 2025 mennessä. Tämä tarkoittaisi reilua 1500 lisätyöpaikkaa ja rakennusaikana jopa yli 3000 työpaikkaa. Suurimmat investointiodotukset kohdistuvat metsäbiotalouteen (Kaicell Fibers Oy:n biotuotetehdashanke). **Digitaalisessa siirtymässä** Kainuu on aallonharjalla. Kajaaniin on rakennettu suurteholaskentaan (HPC) erikoistuva ekosysteemi ja CSC:n EuroHPC - palvelinkeskukseen kuuluva LUMI-supertietokone (yksi maailman tehokkaimmista, ja yksi kolmesta EU:n investoimasta, tieteellisen laskennan supertietokoneista) on ekosysteemin lippulaiva.

Nopeat ja toimintavarmat **tietoliikenneyhteydet** koko Kainuun alueelle ovat digitaalisen ja vihreän siirtymän edellytys, mutta myös Kainuun vetovoimaisuuden lisääjä sekä Kainuussa tehtävän etätöiden mahdollistaja. **Tietoliikenteellinen saavutettavuus** maakuntaan on hyvä etelästä, lännestä ja pohjoisesta. Laajakaistan saatavuus Kainuussa on alhaisempi kuin koko

maassa keskimäärin ja kuntien välinen vaihtelu on suurta. Valokuitu on saatavilla alle kolmanneksella alueen kotitalouksista.

Matkailun, monipaikkaisuuden ja etätyön näkökulmasta Kainuun sijainti on hyvä ja Kainuuseen on helppo tulla. **Ulkoisen saavutettavuus** on kohtuullisella tasolla maantie-, raide- ja lentoliikenteen kautta. Koronapandemia vuonna 2020 lopetti lennot Kainuuseen kahdeksaksi kuukaudeksi. Nyt Kajaanin lentoliikenne jatkuu valtion kustantamana ostopalveluna elokuun 2021 loppuun saakka. Sen jälkeen tilanne on avoin. Alueen **sisäinen saavutettavuus** on julkisen henkilöliikenteen osalta peruspalvelutasolla. Maakunnan henkilöliikenne perustuu markkinaehtoiseen sekä kuntien ja ELY-keskuksen ostoliikenteeseen ja henkilöautoihin. Ajoneuvokanta on vanhaa ja päästöttömän liikenteen lataus- ja tankkausinfrastruktuuri puutteellinen.

Kainuussa tuotantoperusteiset **kasvihuonekaasupäästöt** vuonna 2018 olivat yhteensä 647,5 kt CO₂-ekv ja suurimmat päästöjen lähteet liikenne ja energia. Vuodesta 2009 tuotantoperusteiset päästöt ovat laskeneet 10 %. Uusiutuvan energian osuus vuonna 2020 oli Kainuun energian käytössä 61 prosenttia ja energian käytön omavaraisuusaste 61 prosenttia. Kainuuseen on lähivuosina tulossa yli 200 miljoonan euron tuulivoimainvestoinnit, jotka vahvistavat uusiutuvan energian osuutta ja energian käytön omavaraisuutta. Kainuun maa-alasta 95 % on metsätalousmaata ja siitä 74,5 % on puuntuotannossa. Suojeltujen metsien osuus Kainuussa on Lapin jälkeen toiseksi korkein Suomen maakunnista. Vuonna 2018 maankäyttösektorin nielut olivat 3644,3 kt CO₂-ekv. Kainuun nielut ovat yli viisi kertaa isommat kuin maakunnan kasvihuonekaasupäästöt.

Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen: Kainuun aluetalouden resilienssi on hyvällä tasolla. Koronan vaikutukset Kainuun aluetalouteen ovat olleet keskimääräistä vähäisempiä. Yritystoiminnan palautuminen ennalleen jatkuu, vaikka koronatilanteen kehittyminen on edelleen epävarmuustekijä lähitulevaisuuden kehityksessä. Myös Finnveran mukaan Kainuussa yritykset selvisivät koronasta vähemmillä vaurioilla kuin Lapissa, ja Pohjois-Pohjanmaalla eikä yritysten rahoitustarve juurikaan kasvanut v. 2020 (Pohjois-Suomen aluekatsaus 1–6/2021). Koronan vaikutus työttömyyteen oli Kainuussa muuta maata pienempi.

Kestävän talouskasvun varmistaminen ja yritysten kilpailukyvyn ylläpitäminen edellyttävät teollisia ja palvelualan investointeja ja riittävää yritysrahoitusta. Kainuu on pääomaköyhää aluetta ja kansalliset ja ulkomaiset investoinnit (teollisuus, palvelut ja niitä tukeva TKI) ovat välttämättömiä. Kasvun kautta syntyvät dynaamiset ja vetovoimaiset työmarkkinat mahdollistavat korkean jalostusasteen tuotantoa ja korkean tuottavuuden veto- ja pitovoimaisia työpaikkoja, uusia yrityksiä, yritystyöpaikkoja, asukkaita, verotuloja sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän.

Kainuuseen tavoitellaan noin 2,2 miljardin investointeja vuoteen 2025 mennessä. Tämä tarkoittaisi reilua 1500 lisätyöpaikkaa ja rakennusaikana jopa yli 3000 työpaikkaa. Kainuun maakuntaohjelmassa linjattu maakunnan kärki-investointihanke on metsäbiotalouteen kuuluva Kaicell Fibers Oy:n (KCF) biotuotetehdasinvestointi Paltamoon (600 000 t sellutehdas, raaka-aineena paikallinen havu- ja koivukuitu sekä sahaake sekä tuotannon sivuvirtojen jatkojalostaminen alueella tulevaisuudessa). Hanke toteuttaa kestävän metsätalouden vihreää siirtymää ja paikallisesti kestävä kehitystä. Paikallisesti hankittu raaka-aine minimoi kuormauskerrat, kuljetusmatkat ja CO₂-päästöt ja lisää Kainuun metsien jalostusta omassa maakunnassa. Moderni teknologia yhdessä lupaehtojen kanssa takaavat nykyistä tehokkaamman

ja vähäpäästöisemmän selluntuotannon. Uudet selluloosapohjaiset tuotteet tulevat kasvavilla markkinoilla korvaamaan uusiutumattomiin raaka-aineisiin perustuvia tuotteita. Tuotannon sivuvirtojen ympärille luodaan paikallista tutkimus- ja kehitystyötä yhdessä eri tutkimuslaitosten kanssa. KCF biotuotetehtaan tuotannon aikaiset vaikutukset Suomen kansantalouteen ovat noin 955 miljoonaa euroa / vuosi ja Kainuuseen 720 miljoonaa euroa / vuosi (Pöyry 2019).

Digitaalisessa siirtymässä Kainuu on aallonharjalla. Kajaaniin on rakennettu suurteholaskentaan (HPC) erikoistuva ekosysteemi ja CSC:n EuroHPC -palvelinkeskukseen kuuluva LUMI-supertietokone (yksi maailman tehokkaimmista, ja yksi kolmesta EU:n investoimasta, tieteellisen laskennan supertietokoneista) on ekosysteemin lippulaiva. Kajaanissa on ainutlaatuinen mahdollisuus luoda globaali keskittymä suurteholaskennan, tekoälyn, supertietokoneiden ja DC-tekniikan aloille. Edellytyksiä tälle ovat esim. tilojen ja sähkönsaannin laajennuskapasiteetti, kustannus- ja energiatehokas tuotanto, hukkalämmön hyödyntäminen suoraan kaukolämmössä, sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun (KAMK) vetovoimaiset tekoäly- ja DC-koulutukset. LUMI on kasvattanut Kajaanin kiinnostavuutta myös yksityisten kansainvälisten suurteholaskennan toimijoiden piirissä, ja ekosysteemin TKI-toiminnalla on erittäin suuri potentiaali vahvistaa paikallisten yritysten teollisen digitalisaation ja teollisuus 4.0 osaamista ja hyödyntämistä yritystoiminnassa ja sen kasvun vauhdittamisessa. Näiden mahdollisuuksien optimointia on vauhditettu ja tulee edelleen vauhdittaa aluekehitysvaroilla. Vuosina 2019–2020 Kainuun liitto rahoitti 6 M€ hankkeen (EAKR 70 %) LUMI DC (LUMI Datacenter), jossa rakennettiin Euro HPC -datakeskus ja sen vaatimat tekniset tilat Kajaaniin. CSC Oy on käynnistänyt uuden toiminnon hakea CSC:n verkostoja hyödyntäen potentiaalisia toimijoita Kajaanin ekosysteemiin (Kainuun liiton EAKR hankkeen budjetti 1,3 M€ ja kesto vv. 2020–22).

Kainuun toimintaympäristö on voimakkaassa turbulenssissa. Koronakriisi on hellittämässä, mutta Venäjän helmikuussa 2022 käynnistämä hyökkäys Ukrainaan ja sen aiheuttamat pakotteet- ja vastapakotetimet, markkinahäiriöt, pakolaisaalto, humanitaarinen kriisi ja inflaatio ajavat maailmantalouden taantumaan, jonka syvyyttä, kestoja ja vaikutuksia Kainuuseen on vaikea ennakoita. Tarvitaan ajantasaista tilannekuvaa ja kykyä toimia ennakoivasti sen edellyttämällä tavalla. **TOPSU:n 2022 – 2023 seurantaraportti laaditaan ja Kainuun tilannekuvaa tarkennetaan vielä tammi-, helmikuussa 2023. Tarpeelliset uudet tiedot lisätään tähän TOPSU:n lukuun 2.**

Kainuun tilannekuvasta nousevat kehittämishaasteet:

1. Osaavan työvoiman saatavuus
2. Väestön väheneminen, ikääntyminen ja miesten enemmisyys nuorissa ikäluokissa
3. Kainuun väestön hyvinvointierot ja kainuulaisten koko maata heikompi terveys ja työkyky
4. Alhainen työllisyysaste kokonaisuudessaan sekä miesten naisia alhaisempi työllisyysaste
5. Maakunnan sisäinen polarisaatiokehitys
6. Ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden kehittäminen, mukaan lukien tietoliikenneyhteydet
7. Vireillä olevat ja uudet investoinnit kestävän talouskasvun varmistamiseksi
8. Vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän vauhdittaminen ja mahdollisuuksien täysi hyödyntäminen
9. Ukrainan kriisin aiheuttama Kainuun Venäjä-yhteistyön loppuminen määräämättömäksi ajaksi
10. Ukrainan kriisin taloudelliset, sosiaaliset, väestölliset ja ympäristövaikutukset Kainuuseen

3. Kainuun TOPSU 2022–2023

Vuosille 2022–2023 on laadittu nykyisen maakuntaohjelman ensimmäinen toteutussuunnitelma. Maakuntaohjelma on osa Kainuu-ohjelmaa, joka sisältää myös vuoteen 2040 ulottuvan maakuntasuunnitelman. Kainuu 2040 visio tiivistää Kainuu-ohjelman keskeiset tavoitteet: runsas muuttovoitto, kestävä väestön kehitys, osaavan työvoiman riittävyys, kasvava monipaikkainen asuminen ja vierailut Kainuussa, ilmasto- ja ympäristövastuullisuuden sekä Kainuussa olevien ja sinne tulevien yhteisöllisyyden ja merkityksellisyyden vahvistuminen. Visioon pyritään maakuntasuunnitelman pitkän ajan kehittämistavoitteilla sekä maakuntaohjelman vuosien 2022–2025 tavoitteilla ja toimenpiteillä. Kuvaan 2 on tiivistetty maakuntaohjelman rakenne.

Kuva 2. Kainuun maakuntaohjelman 2022–2025 rakenne.

Tässä luvussa käydään läpi Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet toimintalinjoittain, joita ovat: 1) hyvinvointi ja työllisyys, 2) elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä, 3) saavutettavuus ja aluerakenne sekä 4) vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä, sekä niihin asetetut rakenteellisia vaikutuksia hakevat yleistavoitteet ja yleistavoitteita toteuttavat kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2022–2023.

3.1. Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä

Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä painopistealueen tavoitteet ja toimenpiteet kohdistuvat seuraaviin kolmeen teemaan:

(1) osaava työvoima: Osaavan työvoiman riittävyys on tunnistettu Kainuun tilannekuvassa yhdeksi Kainuun kehityksen ja elinvoiman keskeisimmäksi kehittämishaasteeksi, johon pitää kohdentaa erityisiä toimenpiteitä. Työvoimapulan taustalla on Kainuun väestökehitys sekä aluetalouden ja yritysten viime vuosien voimakas kasvu.

(2) yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä: Elinkeinojen ja yrittäjyyden edistäminen jakaantuu yhtäältä kaikkia toimialoja koskevaan yleiseen elinkeinojen kehittämiseen sekä toisaalta Kainuun kärkielinkeinojen (matkailu, biotalous, kaivannaisala ja kemianteollisuus sekä teknologiateollisuus) kehittämiseen.

(3) koulutus ja osaaminen: Koulutus ja osaaminen ovat alueen elinvoiman, asukkaiden hyvinvoinnin, yritysten kestävän kasvun ja kilpailukyvyn sekä työhyvinvoinnin ja vetovoimaisen työelämän perusrakennusaineita.

Osaava työvoima

Yleistavoite:

Kainuu saa osaavaa ja Kainuuseen asettuvaa työvoimaa työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. Vuoteen 2025 mennessä työvoimapula ja rekrytointiongelmien määrä ovat vähentyneet vuoden 2021 tasosta. Avoinna olevien työpaikkojen kestossa saavutetaan valtakunnan keskiarvo. 70 % KAOsta ja KAMKsta valmistuneista opiskelijoista työllistyy Kainuuseen. Yksikään teollinen tai palvelualan investointi ei jää toteutumatta työvoimapulan takia.

Kehittämistavoitteet 2022–2025

Rekrytointiosaaminen ja rekrytointien tuloksellisuus paranevat ja saadaan kausi- sekä vuokratyöntekijöitä pysyviksi asukkaiksi ja työntekijöiksi Kainuuseen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Toteutetaan Kainuun ja valtioneuvoston ALKE-yhteistyöasiakirjan 2022 toimenpiteet
- Vahvistetaan yhteistyötä ja digitalisaation hyödyntämistä rekrytoinneissa
- Vahvistetaan yritysten rekrytointiosaamista (myös kansainvälistä), kehitetään työelämän laatua, työhyvinvointia sekä valmiuksia pitää kiinni hyvistä työntekijöistä
- Tehostetaan maakunnan mainetyön hyödyntämistä rekrytointikampanjoissa
- Rakennetaan Kainuuseen muuttaville työntekijöille julkisen sektorin ja yritysten yhteistyönä vetovoimaisia paketteja, joissa työpaikan ohella tarjotaan vetovoimaiset asumis- ja muut palvelut
- Tehdään kokonaiskartoitus koti- ja ulkomaisesta kausi- ja vuokratyövoimasta Kainuussa, jossa kartoitetaan heidän halukkuuttaan sekä toiveita, joiden toteutuessa he voisivat muuttaa Kainuuseen asumaan ja käynnistetään kartoituksen perusteella tarvittavat toimenpiteet
- Integroidaan Ukrainasta tulleet pakolaiset työskentelemään, opiskelemaan ja asumaan pysyvästi Kainuuseen

Yritysten omistajanvaihdokset onnistuvat ja elinkelpoisten yritysten liiketoiminta jatkuu ja kasvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Laaditaan omistajanvaihdosten tehostamiseen maakunnallinen toimintasuunnitelma, määritellään vastuuorganisaatiot, neuvontapiste ja yhteistyöfoorumi sekä edunajamisen keinoin hankitaan toiminnalle pysyvää rahoitusta
- Käynnistetään prosesseja, joissa vahvistetaan opiskelijoiden valmiuksia ja mahdollisuuksia ryhtyä yrittäjiksi uusia omistajia etsiviin yrityksiin
- **Toteutetaan erityistoimia maatalouden viljelijöiden sukupolven vaihdosten lisäämiseksi**

Kainuussa koulutetaan onnistuneesti alueen työmarkkinoiden tarvitsemia osaajia

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Koulutetaan ennakoivasti osaajia Kainuun työvoimatarpeeseen, rekrytoidaan opiskelijoita kotimaasta ja ulkomailta ja varmistetaan opiskelijoiden työllistymisen koulutuksen jälkeen Kainuuseen
- **Vahvistetaan Kainuun työvoimapula-alojen koulutuksen ja työpaikkojen vetovoimaa täsmähankkeilla ja jatkuvalla maineella. Hankkeiden hyvät käytännöt otetaan osaksi pysyvää toimintaa.**
- Puretaan aktiivisesti mies- ja naisvaltaisten alojen koulutuksen ja työpaikkojen segregaatiota
- **Työnantajien ja oppilaitosten täsmähankkeilla ja yhteistyöllä tehostetaan opiskelijoiden harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikkojen saamista Kainuusta**
- Rakennetaan ja markkinoidaan opiskelu- ja valmistumisen jälkeinen työpaikka Kainuussa -paketteja

Kainuun sopimuksellinen yhteistyö osaavan työvoiman saamiseksi sekä maakunnan veto- ja pitovoima vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- **Laaditaan ja toteutetaan ajantasaiseen tilannekuvaan perustuva maakunnallinen yhteistyösopimus osaavan työvoiman riittävyyden turvaamiseksi**
- **Lisätään työnantajien yhteistyötä kv-rekrytoinneissa ja vahvistetaan rekrytointiosaamista**
- **Tehostetaan maahanmuuttajien koulutuspalveluita kieli- ja muuta koulutusta sekä kotouttamista ja työllistymistä**

Koulutus ja osaaminen

Yleistavoite:

Kainuun koulutustarjonta sekä koulutusten toteuttamistavat ja -yhteistyö kehittyvät ja monipuolistuvat niin, että alueella annettavalla tutkinto- ja täydennyskoulutuksella sekä jatkuvan elinikäisen oppimisen mahdollistavilla ratkaisuilla vastataan ennakoivasti Kainuun työelämän tarpeisiin sekä turvataan ja kehitetään koulutuspalveluja koko Kainuun alueella. Kainuussa toimivilla toisen ja korkea-asteen ja vapaan sivistystyön laadukkaiden koulutuspalvelujen tuottajilla on vahva kansallinen ja kansainvälinen asema ja rooli. Koulutuksen vetovoima vahvistuu. Kainuuseen saadaan uutta pysyvää ja joustavaa yliopistollista perustutkintokoulutusta. Kainuulaisten koulutustaso ja korkeakoulutettujen osuus nousevat.

Kehittämistavoitteet

Kainuun oppilaitosten ja työelämän yhteistyö tehostuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- **Hyödynnetään ja kehitetään monimuotoisia koulutusmuotoja (mukaan lukien oppisopimuskoulutus)**
- **Lisätään yritysten käyttöä ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöinä erityisesti Kainuun kunnissa, joissa ei ole ammatillista koulutusta, kuitenkin niin että oppilaitoksilla säilyy opiskelijoiden opetus- ja ohjausvastuu ja yritykset saavat opetustehtävänsä riittävän tuen**
- **Tehostetaan työelämän tarpeita vastaavien elinikäisen oppimisen koulutuspalvelujen tarjontaa ja käyttöä**
- **Toisella asteella (KAO + lukiot) rekrytoidaan opiskelijoita ulkomailta ja vahvistetaan opetuksen kansainvälisyyttä**
- **Lisätään KAMK:n kansainvälisten opiskelijoiden määrää Kainuussa**
- **Tuetaan kainuulaisten yritysten valmiuksia työllistää kansainvälisiä opiskelijoita**

- Edistetään opiskelijoiden työllistymistä jo opiskelujen aikana lisäämällä harjoittelumahdollisuuksia sekä kesätöiden tarjontaa nuorille ja parannetaan koulutuksesta valmistuneiden nopeaa työllistymistä (valmistumisen jälkeisen 1. työpaikan löytymisen nivelvaihe)

Kainuun koulutuspolku perusopetuksesta yliopistokoulutukseen monipuolistuu, Kainuuseen saadaan pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta ja digitaalisuuden avulla syntyy uusia koulutuspalveluja

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Monipuolistetaan ammattikorkeakouluopintotarjontaa ja käynnistetään toimet pysyvän yliopistollisen perustutkintokoulutuksen (jossa on vuosittainen sisäänotto) saamiseksi Kajaanin yliopistokeskukseen (KYK) yhteistyössä muiden yliopistokeskuskaupunkien kanssa; **edunvalvonnalla vahvistetaan yliopistokeskusten asemaa, rahoitusta sekä mahdollisuuksia pysyvän yliopistollisen perustutkintokoulutuksen antamiseen**
- Käynnistetään työelämän tarpeita vastaavia, yliopistotasoisia muuntokoulutusohjelmia Kainuussa sekä kehitetään koulutuspolkuja KAMK:n koulutuksesta KYK:n organisoimaan yliopistokoulutukseen
- **Osana maineyötä vahvistetaan Kainuun veto- ja pitovoimaa opiskelumaakuntana**
- Tiivistetään 2.asteen ja ammattikorkeakoulun yhteistyötä kehittämällä väyläopintoja 2.asteelta KAMK:n sekä KAMK:n jatko-opintoja KAOn opetusaloille
- Turvataan koko Kainuun kattavan lukioverkon säilyminen ja vahvistetaan lukioiden profiloitumista ja vetovoimaa
- **Lisätään naisvaltaisten alojen, kuten koulutus- ja kasvatustarjontaa sekä tehostetaan opiskelijarekrytointia Kainuussa**
- Kannustetaan ja luodaan mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen sekä nostetaan kainuulaisten koulutustasoa

Yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä

Yleistavoite:

Kainuun alue-BKT kasvaa koko maan kasvua nopeammin, vientiä harjoittavien kasvuyritysten määrä lisääntyy, viennin volyymi, tuotannon jalostusarvo, työn tuottavuus, tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot sekä yksityisen sektorin työpaikkojen määrä kasvavat vuosina 2022–2025 vuoden 2021 tilanteeseen verrattuna. Kainuun yksityinen (kaikki toimialat), julkinen ja kolmas sektori onnistuvat digitaalisessa ja vihreässä siirtymässä. Siirtymä tuo uusia yrityksiä ja liiketoimintaa. Kainuun resilienssi (kyky toipua äkillisistä muutoksista) vahvistuu. Vuoteen 2025 mennessä Kainuussa toteutuu yhteisarvoltaan noin 2,2 miljardin euron teolliset ja palvelualan investoinnit.

Kehittämistavoitteet 2022–2025

Yritysten määrä, kasvu, vienti ja yksityisen sektorin henkilöstömäärä lisääntyvät sekä tuotannon jalostusarvo ja työntuottavuus nousevat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Vahvistetaan alueellista varautumista ja resilienssiä sekä siihen liittyvää yritysten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä
- Valmistaudutaan Suomen Nato-jäsenyyden Kainuulle luomien mahdollisuuksien optimaaliseen hyödyntämiseen yritysten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä, esim. maanpuolustuksen tarpeita palvelevaa yritys ja TKI toimintaa kehittämällä
- Vahvistetaan Kainuun yritysten sekä oppi- ja tutkimuslaitosten mahdollisuuksia osallistua Ukrainan jälleenrakentamiseen ja sodan vaikutuksista selviämiseen
- Vahvistetaan olemassa olevien yritysten säilymistä, vientiä, kasvua sekä yrityksiä tukevaa TKI toimintaa
- Tuetaan kaupan ja palvelualojen yritysmäärän, työpaikkojen ja liikevaihdon kasvua
- Business-Kainuu-yrittäjyyden kehittämisverkossa vahvistetaan yrityskiihdyttämötoimintaa yrityspalveluja sekä yrittäjyyden vetovoimaa ja yrittäjyysyhteistyötä yhteistyökampanjoilla ja kehittämishankkeilla
- Luodaan Kainuun yrittäjyyspolkumalli (perusopetus - toinen aste - korkeakoulu sekä kaikille avoimet yrityspalvelut) ja vahvistetaan yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutusasteilla osana opetussuunnitelmia ja organisaatioiden strategioita
- Tuetaan tuotannon jalostusarvoa ja työn tuottavuutta nostavaa TKI-toimintaa tutkimus- ja kehittäjäorganisaatioiden sekä rahoittajien yhteistyönä

- Organisoidaan julkisen sektorin kilpailutusosaamisen koulutusohjelma Kainuun kunnille, hyvinvointialueelle ja muille julkisen sektorin organisaatioille sekä koulutusta Kainuun yrityksille kilpailutusvalmiuksista

Kainuuseen saadaan teollisia ja palvelualan investointeja, eri toimialojen veturiyrityksiä eli kasvavia vientiyrityksiä ja toimialavetureita julkiselle sektorille ja näiden ympärille alihankintayrityksiä sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoimintaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Käynnistetään Kainuun investointistrategian toteutus ja tehdään vuosien 2022 – 2023 toimenpiteet
- Laaditaan Kainuun metsäbiotalouden investointien toteutettavuusselvitys ja käynnistetään sen toimenpiteet
- Kasvatetaan TKI-toiminnan volyymia, kansainvälistä TKI-yhteistyötä ja kansainvälisen TKI-rahoituksen määrää
- Kehitetään olemassa olevia yrityksiä ja organisaatioita toimialavetureiksi sekä houkutellessaan alueelle uusia ja niiden ympärille liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä

Digitaalinen siirtymä, yritysten tuottavuus ja henkilöstön osaaminen vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Kehitetään digitaalisia yksityisiä ja julkisia palveluita sekä datatalouden, tekoälyn ja mahdollistavien teknologioiden (pilvipalvelualustat, suurteholaskenta ja kvanttiteknologiat) hyödyntämistä liiketoiminnassa
- Vahvistetaan yritysten, koulutus- ja yrityskehittäjäorganisaatioiden sekä rahoittajien ja viranomaisten digitaalisen siirtymän edellyttämää osaamista
- Toteutetaan vaikuttavia yritysten, julkisen ja kolmannen sektorin digitalisaatiohankkeita ja teollisuus 4.0-hankkeita
- Satsataan työelämän laadun (hyvä johtaminen, työntekijän vaikuttamismahdollisuudet, fyysinen ja emotionaalinen turvallisuus, työhyvinvointi) kehittämiseen yrityksissä ja julkisella sektorilla
- Tuetaan yrityksiä työn tuottavuuden parantamisessa työn tekemisen ja toimintatapojen uudistamisella ja luodaan korkean jalostusarvon ja osaamisen työpaikkoja maakuntaan

3.2. Elinkeinojen kehittämisen kärkitoimialat

Kainuun kärkitoimialat ovat matkailu, teknologiateollisuus, biotalous, sekä kaivannaisala ja kemianteollisuus. Kärkitoimialojen kehittämiseen kohdennetaan erityisiä toimenpiteitä, jolla tavoitellaan laajaa aluetalousvaikutusta.

Kainuun kärkitoimialojen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet löytyvät Kainuun maakuntaohjelmasta 2022–2025: <https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2022/11/Kainuu-ohjelma-web-final.pdf>

3.3. Hyvinvointi ja työllisyys

Kainuun maakuntaohjelman mukaisesti teemassa hyvinvointi ja työllisyys asetetaan tavoitteita ja kohdennetaan toimenpiteitä seuraaviin teemoihin: sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen, tasa-arvoinen aluekehittäminen, sekä positiivinen maakuntakuva, maine ja kulttuuri. Hyvinvointi ja työllisyys -teemaan liittyy kolme Kainuun kannalta kriittistä, maakuntaohjelman toteutusvuosiin 2022–2025 ajoittuvaa uudistusta: hyvinvointialueuudistus, TE-palveluiden siirto paikallistasolle sekä työllisyyden kuntakokeilu.

Sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen

Sosiaali- ja terveydenhoitoala on nostettu Kainuun maakuntaohjelmassa 2022–2025 erityisen kehittämisen kohteeksi Kainuun kärkielinkeinojen (biotalous, matkailu, teknologiateollisuus sekä kaivannaisala ja kemianteollisuus) rinnalle.

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen tavoitteet vuoteen 2025 mennessä ovat luettavissa Kainuun maakuntaohjelmasta 2022–2025 (<https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2022/11/Kainuu-ohjelma-web-final.pdf>). Tavoitteet huomioivat hyvinvoinnin osa-alueita monipuolisesti. Niiden toteutumista vauhdittamaan kootaan Kainuun liiton koordinoima maakunnallinen hyvinvointialan yhteistyöryhmä, joka tulee kuntia, hyvinvointialuetta ja muita toimijoita uudenlaisen roolijaon mahdollistamassa hyvinvointialan yhteistyössä ja vahvistaa Kainuun elinvoimaa.

Hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen

Yleistavoite:

Kainuulaisten hyvinvointi paranee, syrjäytyminen vähenee ja vähemmistöjen oikeuksista huolehtiva tasavertainen maakunta vahvistuu. Maakunnan sisäisiä alueellisia sosioekonomisia eroja saadaan kavennettua. Kainuun työllisyysaste nousee kaikissa ikäluokissa. Miesten työllisyysaste kohenee naisten työllisyysasteen tasolle ja nuorten miesten hyvinvointi paranee.

Kehittämistavoitteet

Kainuulaisten hyvinvointi, terveys ja turvallisuus kohenevat, samoin eri väestöryhmien väliset terveysterot sekä eriarvoisuus vähenevät alueen sisällä ja koko maahan verrattuna

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Vahvistetaan eri väestöryhmien välistä terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa ja pienennetään terveyseroja kuntien, Kainuun hyvinvointialueen, muun julkisen sektorin sekä järjestöjen sekä yritysten yhteistyönä
- Tuetaan koululaisten ja opiskelijoiden viihtymistä ja jaksamista tukitoimia ja opiskeluolosuhteita kehittämällä sekä tehostetaan ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä oppilaitoksissa
- Tuetaan kansalaisten yhteisöllisyyttä, yhteistä tekemistä ja järjestöjen toimintaedellytyksiä osallisuustyössä
- Varmistetaan sote-lain mukaisten maakunnallisten vaikuttamistoimielinten (nuorisovaltuusto, vammais- ja vanhusneuvosto) toimintaedellytykset ja toiminnan vaikuttavuus
- Tuetaan eri väestöryhmien vuorovaikutuksen lisääntymistä

Työllisyysaste nousee kaikissa työikäisten ikäluokissa ja kokonaisuudessaan 73 % vuoteen 2025 mennessä ja entistä useampi työvoiman ulkopuolella olevista integroituu työelämään

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Tehostetaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevien integroimista työelämään Kainuussa
- Kainuun työllisyyden kuntakokeilussa kehitetään uudenlaista toimintaa ja innovoidaan asiakkaille tarkoitettuja työllistäviä palveluja
- Vähennetään pitkäaikaistyöttömyyttä ja tuetaan erityisesti miesten työllisyyden kohentumista
- Kehitetään välityömarkkinoita ponnahduslaudaksi kohti avoimia työmarkkinoita henkilöille, joiden valmiudet eivät vastaa avointen työmarkkinoiden vaatimuksia
- Vahvistetaan osatyökykyisten työ- ja toimintakykyä, työllistymistä ja työssä pysymistä (toimintamallien kehittäminen) sekä osatyökykyisten työllistämistä edistävien keinojen tuntemista
- Vahvistetaan työelämän laatua, työhyvinvointia sekä työssä jaksamista niin että kainuulaiset jaksavat työssä nykyistä pidempään. Tuetaan eläkeikäisten mahdollisuuksia jatkaa työelämässä
- Rakennetaan nuorille yksilöllisiä työllistymispolkuja (kainuulainen nuorisotakuu), vahvistetaan nuorten työelämävalmiuksia, opinto-ohjausta, yrittäjyyskasvatusta sekä oppisopimuskoulutusta
- Kehitetään toimintamalleja madaltaa työllistämisen kynnystä yrityksissä

Kainuu on turvallinen ja kainuulaisten turvallisuuden tunne vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Toteutetaan maakunnan turvallisuus- ja varautumissuunnitelma sekä vahvistetaan Kainuun resilienssiä ja varautumisvalmiutta yritysten sekä julkisen sektorin, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyönä

- Varmistetaan turvallisuuden kannalta riittävä taso seuraavissa prosesseissa: peruspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus, kyberturvallisuus, viestintä sekä onnettomuuksien ennaltaehkäisy, harvaanasuttujen alueiden erityistarpeet turvallisuuskysymyksissä sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen
- Ennaltaehkäistään koulu- ja työpaikkakiusaamista sekä vähemmistöjen syrjintää ja puututaan niihin heti, kun ongelmia havaitaan

Tasa-arvoinen aluekehittäminen

Yleistavoite:

Nuorten aikuisten (20–29-vuotiaat) muuttajien määrä Kainuuseen kasvaa ja sukupuolijakauma tasoittuu.

Kehittämistavoitteet

Naistyöpaikkojen määrä Kainuussa kasvaa ja toimialojen segregaatio vähenee

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Maakunnan kehittämistoimien vahvistaminen ja työpaikkojen lisääminen naisvaltaisilla aloilla.
- Oppilaitosten, opinto-ohjaajien ja TE-palveluiden sukupuolitietoisien ohjauksen ja normitietoisuuden osaamisen vahvistaminen ja jakaminen toimijoiden kesken segregaation purkamiseksi.
- Kehitetään naisten uraa ja monipuolista työllistymistä tukevia vertaisverkostoja ja koulutuksia.

Kainuun veto- ja pitovoima naisten näkökulmasta vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Kehitetään naisia kiinnostavia työpaikkoja, opiskelutarjontaa, palveluita, osallistumisen kanavia, naisten osallisuutta ja harrastamisen mahdollisuuksia.
- Avointen työpaikkojen osaamistarpeiden ja ominaisuuksien määrittäminen ja niistä viestintä tehdään niin, että ne kannustavat myös uransa alkutaipaleella olevia naisia.
- Lisätään avointa ja syrjimätöntä rekrytointia mm. anonyymin rekrytoinnin, osaamiskuvausten ja muiden normitietoisien menetelmien avulla.
- Lähtemisen ja muualla menestymisen mallin rinnalle aktiivisella maineilyllä vahvistetaan kuvaa Kainuusta alueena, jossa naiset voivat rakentaa merkityksellisen elämän ja tuntea olevansa tervetulleita Kainuuseen.
- Vahvistetaan henkistä turvallisuutta, turvallista ilmapiiriä sekä syrjimättömyyttä ja yhdenvertaisuutta Kainuussa.

Tasa-arvonäkökulma viestinnässä vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Imago- ja brändiviestinnän sanoituksen, kuvaston, kohdeilmioiden ja kanavien viritys tasa-arvonäkökulmaan sopiviksi ja vetovoimaisten ydinviestien löytäminen aluemarkkinointiin
- Vahvistetaan koulutuksilla Kainuun viestijöiden sekä työpaikkojen henkilöstön tasa-arvo-osaamista.
- Lisätään menestyneiden naisten tarinoita ja naisnäkökulmaa viestinnässä.

Tasa-arvoista palveluista viestimistä tuetaan

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Organisoidaan tulomuuton tukea, jotta asunnon, puolison, työpaikan, perheen tarvitsemien palvelujen ja vapaa-ajan mahdollisuuksien löytäminen sujuu helposti.
- Kehitetään yhteisöllisiä (etä)työtilakokeiluja toimiviksi konsepteiksi.
- Hyödynnetään kokemusasiantuntijat ja raadit kunnallisten ja yksityisten palveluiden kehittämisessä naisnäkökulmasta.

Tasa-arvoindikaattoreiden ja tasa-arvotoimien vaikuttavuuden seuranta tehostuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Vakiinnutetaan sukupuolittain eritellyn tiedon käyttö työllisyyttä, muuttoliikettä, koulutusta ja hyvinvointia koskevilla tietopalveluilla ja Kainuun tilannekuvatyössä.
- Seurataan kyselyissä ja palautelomakkeissa palautetta palveluista, toiminnasta tai suunnitelmista myös sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta.
- Sisällytetään sukupuolivaikutusten arviointi osaksi alueen ohjelmaprosesseja.

Positiivinen maakuntakuva, maine ja kulttuuri

Yleistavoite:

Kainuun vahva positiivinen maakuntakuva ja tunnettuus tuo maakuntaan uusia asukkaita, työntekijöitä, opiskelijoita, matkailijoita ja investointeja. Yhteinen aluebrändi sisäistetään ja syntyy "aidosti yhteinen Kainuu". Kulttuuri ja luovat alat kukoistavat ja kasvavat. Niiden osaamista ja elinkeinollista vaikuttavuutta vahvistetaan omana toimialana sekä osana maineyötä, matkailua ja tapahtuma-alaa.

Kehittämistavoitteet

Vahvistuva maine lisää Kainuun tunnettuutta sekä veto- ja pitovoimaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Kainuun maineyötä, sen johtajuutta ja työantajakuvan kirkastamista tehostetaan sekä vastuutetaan maineyön sähköisten alustojen ja digitalisaation jatkokehitys ja ylläpito
- Maineyön verkostojen (mainetiimi ja julkisviestijät) yhteistyötä ja Kainuu-tasoisesta viestinnän koordinaatiota tiivistetään. Vahvistetaan Kainuun alueellisten erityispiirteiden huomioimista maineyössä
- Vahvistetaan Kainuun alueellisten erityispiirteiden huomioimista maineyössä (perhemyönteisyys, lapsiperheiden sujuva arki, vapauden valtakunta jne.)
- Tiivistetään yhteydenpitoa Kainuusta muualle opiskelemaan ja töihin lähteneisiin. Kehitetään ja käytetään ydinviestejä, jotka houkuttelevat alueelle uusia tai paluumuuttajia.
- Lisätään Kainuun tunnettuutta kansainvälisten kohderyhmien keskuudessa
- Tehostetaan Kainuu-lähettilästoimintaa
- Otetaan käyttöön uusia innovatiivisia markkinointitapoja (kuten data-analytiikan hyödyntämistä markkinoinnissa) ja -kanavia, panostetaan kohderyhmätuntemukseen ja kohderyhmille räätälöityyn markkinointiin.

Yhteinen aluebrändi vahvistaa positiivista maakuntakuvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Hyödynnetään Kainuu-brändiä Kainuu-tasoisessa viestinnässä ja markkinoinnissa ja pidetään brändi ajan tasalla.
- Kehitetään kainuu.fi-verkkosivustoja Kainuun viestinnän ja markkinoinnin laskeutumissivustona.
- Tuetaan Kainuun kuntien brändien elinvoimaisuutta ja huomioidaan ne Kainuu-brändissä.
- Vahvistetaan Kainuun positiivista näkyvyyttä yhteisillä Kainuu-brändituotteilla. Näissä huomioidaan paikallisuus ja ympäristöarvot. **Kainuu-brändiä vahvistetaan yhteisillä kohderyhmäkohtaisilla markkinointikampanjoilla**
- Kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa vahvistetaan Arctic Lakeland -brändiä.
- Kehitetään Kainuun kuvapankkia ja huolehditaan, että Kainuu-tieto eri kanavilla on ajantasaista ja olennaista

Kulttuuri- ja luovat alat kasvavat ja niiden osaaminen sekä aluetaloudellinen vaikuttavuus vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- **Toteutetaan Kainuun kulttuuriohjelman toimenpiteet. Käynnistetään Kainuun kulttuurialan yhteistyöryhmän työ**
- Tuetaan Kainuun nykykulttuurin toimijoiden sekä vakiintuneiden **kulttuuri- ja liikuntatapahtumien** toiminnan jatkuvuutta, uudistumista ja uuden liiketoiminnan syntymistä niiden yhteyteen.
- Vahvistetaan kainuulaista kulttuurialan tuotekehitys-, markkinointi- ja liiketoimintaosaamista.
- Hyödynnetään Kainuun kulttuurin saamaa kansainvälistä näkyvyyttä, esim. Kuhmon Unescon kirjallisuuskaupunki -tunnustusta tai Puolangan pessimismibrändiä.
- Luodaan aktiiviset verkostot Oulu2026 Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden tuomiin mahdollisuuksiin.
- Tuetaan Kainuun kulttuurivientiä ja kehitetään aktiivisesti Kainuuta elokuva- ja sarjatuotantojen ympäristönä ja edistetään kansallisten ja kansainvälisten tuotantojen saamista Kainuuseen.

- Kehitetään Kainuun kulttuuriperintöön, historiaan, kulttuurin merkkihenkilöihin ja kulttuuritapahtumiin perustuvaa kulttuurimatkailua osana Kainuun matkailutuotteiden kehittämistä.
- Tuetaan kulttuuripalveluiden saavutettavuutta ja näkyvyyttä niin paikallisten asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi kuin maakunnan mainetyössä uusien asukkaiden ja matkailijoiden vetovoimatekijänä.

3.4. Vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä

Yleistavoite:

Kainuu on aktiivinen vihreän siirtymän toimija, joka tuottaa ilmaston muutoksen vaatimia ratkaisuja niiden globaaliin kysyntään. Vihreässä siirtymässä väistyvien elinkeinojen tilalle luodaan uusia kestävän kehityksen elinkeinoja ja aiempaa enemmän työpaikkoja. Kainuu kasvattaa uusiutuvan energian tuotantomääriä ja energiaomavaraisuutta sekä ylläpitää päätösvaltaansa energiantuotannossa. Vuoteen 2025 mennessä uusiutuvan energian osuus energian kulutuksesta Kainuussa on vähintään 75 % ja energiaomavaraisuus 65 %. Kasvihuonekaasupäästöt laskevat niin, että ovat vuonna 2025 korkeintaan 500 CO₂-ekv kt. Kainuu säilyy merkittävänä hiilinieluna. Vuoteen 2025 mennessä vähintään 4 Kainuun kuntaa on liittynyt Hinku-verkostoon. Samoin pintavesien ekologinen tila säilyy hyvällä tasolla ja luonnon monimuotoisuus paranee. Vesien säännöstelyn aiheuttamia haittoja onnistutaan vähentämään.

Kehittämistavoitteet

Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö, energiatehokkuus sekä energiaomavaraisuus kasvavat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Toteutetaan kaavaratkaisujen mahdollistamat tuulivoimainvestoinnit ja luodaan uutta elinkeinotoimintaa tuulivoiman ja muun uusiutuvan energian ympärille
- Tehostetaan toimenpiteitä biokaasulaitosten ja biokaasun tankkausasemien saamiseksi Kainuuseen
- Lisätään paikallisten uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian pientuotannon määrää
- Toteutetaan Kainuun alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) suunnitelman toimenpiteitä tehostetusti
- Tuetaan ja edistetään energiasektorin vihreää siirtymää pois fossiilisista polttoaineista biopolttoaineiden käyttöön sekä pitemmällä tähtäimellä polttoon perustumattomaan uusiutuvien energialähteiden käyttöön
- Edetään valtakunnallisen fossiilittoman liikenteen tiekartan toimissa samaan tahtiin kuin muualla maassa.

Fossiilisten raaka-aineiden korvaaminen uusiutuvilla sekä Kainuun hiilensidonta kasvavat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Käynnistetään Kainuun kuntien Kuhmon johdolla laatiman puurakentamisen strategian toimenpiteet
- Uusien investointien ja TKI-toiminnan avulla kehitetään puusta ja sen sivuvirroista uusia pitkäikäisiä tuotteita korvaamaan fossiilisia raaka-aineita
- Lisätään metsien hoidon laatua ja aktiivisuutta sekä metsitystä
- Vahvistetaan maa- ja metsätalouden roolia luonnon monimuotoisuuden ja perinnebiotooppien vahvistajana
- Tuetaan maatalouden kehittämistä hiilensitojaksi

Talouden vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä fossiilitaloudesta vähähiiliseen kiertotalouteen etenee, luo yrityksille lisäarvoa ja uutta liiketoimintaa sekä synnyttää uusia yrityksiä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Tehostetaan julkisten hankintojen avulla vähähiilisyyttä painottamalla hankinnoissa paikallisuutta ja lyhyitä kuljetusmatkoja
- Kehitetään uusiutuvien luonnonvarojen jalostamisesta (erityisesti maatalous, luonnontuoteala ja metsäbiotalous) sekä kaivosten prosesseista syntyvistä sivuvirroista ja jätteistä uusia kaupallisesti kannattavia tuotteita
- Yritysten, tutkimuksen ja kehittämisen yhteistyöllä luodaan uusia kestävän kehityksen tuotteita, palveluja ja hankitaan niiden tuotantoa varten Kainuuseen investointeja ja uusia yrityksiä
- Tuetaan ja edistetään teollisuuden vihreää siirtymää kohti hiilineutraaleja suljetun kierron tuotantoprosesseja

- Kainuun vesi- ja mittaustekniikan osaamista hyödynnetään vesiekosysteemejä turvaavien ratkaisujen kehittämisessä

3.5. Saavutettavuus, aluerakenne ja monipaikkaisuus

Uudet liikkumisratkaisut, sähköiset palvelut sekä infrastruktuuri-investoinnit

Yleistavoite:

Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla. Alueella on helppoa ja turvallista liikkua ja Kainuussa on sujuvat matkaketjut. Liikenneväylien kunto ja palvelutaso vastaavat alueen tarpeita. Liikenteen vihreä siirtymä etenee aluetaloudellisesti kestäväällä tavalla. Kainuu on tietoliikenteellisesti hyvin saavutettavissa ja koko maakunnassa on kattavat, nopeudeltaan eri toimijoiden tarpeita vastaavat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet. Kansainvälisten matkailijoiden määrän kasvuun ja alueen omiin tarpeisiin perustuen kokonaismatka-aika Kainuu-Helsinki välillä on enintään 3 tuntia nopeimmalla kulkuyhteydellä. Kainuuseen vakiintuu markkinaehtoinen lentoliikenne, jonka matkustajamäärä vuonna 2025 on vähintään 90 000. Kajaanin ja Helsingin välinen matka-aika junalla lyhenee. Kainuun hyvä saavutettavuus parantaa osaavan työvoiman saatavuutta, monipaikkaisuutta ja väestön hyvinvointia.

Kehittämistavoitteet

Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn sekä sujuvan ja turvallisen arjen liikkumisen tarpeita vastaavat kansainvälisiin liikennekäytäviin kytkeytyvät liikenneyhteydet

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Kajaanin lentoyhteyksien jatkuvuuden varmistaminen maakunnallisella ja maakuntien välisellä yhteistyöllä
- Edistetään puolustusvoimien, -teollisuuden sekä puolustuksellisen infran vahvistumista Kainuussa
- Kainuun saavutettavuuden ja kytkeytyvyyden parantaminen edunajamisella ja yhteistyöllä maakunnan sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti mm. TEN-T ydinverkkoon
- Maanteiden ja ratayhteyksien sujuvuuden ja turvallisuuden parantaminen pitkäjänteisesti huomioiden lisäksi huoltovarmuustekijät
- Alemman asteisen tieverkon ylläpito ja kehittäminen alueen tarpeita vastaavaksi ja riittävien tienpidon määrärahojen varmistaminen
- Kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytyksien parantaminen erityisesti kuntakeskuksissa ja matkailualueilla.
- Maastoliikenne- ja ulkoilureitistöjen laatua parannetaan koko Kainuun alueella vastaamaan virkistykseen ja kestävän luontomatkailun tarpeita
- Sujuvan arjen, oppilaitosten ja merkittävien työpaikka-alueiden saavutettavuuden turvaaminen joukkoliikenteellä ja uusilla innovatiivisilla tavoilla
- Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelman (2018) ja Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategian (2017) tarkistamistarpeiden arviointi ja päivittäminen.

Liikenteen vihreän siirtymän eteneminen, toimivat matkaketjut, kehittyvät liikenteen palvelut ja digitaalisuuden hyödyntäminen aluetaloudellisesti kestäväällä tavalla

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Liityntäyhteyksien sekä matka- ja logistiikkaketjujen kehittäminen matkustajia ja elinkeinoelämää palveleviksi toimiviksi kokonaisuuksiksi.
- Liikenteeseen liittyvän digitaalisen tiedon hyödyntäminen, liikenteen optimointi sekä uusien palvelujen kehittäminen sujuvan ja turvallisen liikennejärjestelmän varmistamiseksi
- Kehitetään vauhdikkaasti sähköautojen lataus- ja kaasuautojen tankkausverkostoa, jotta vähäpäästöiset autot pystyvät Kainuussa yleistymään.
- Hyödynnetään onnistuneesti ja ennakoivasti liikenteen vihreän siirtymän EU-sääntelyn tuomat mahdollisuudet

Kainuun tietoliikenteellinen saavutettavuus ja nopeiden yhteyksien alueellinen kattavuus toteutuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Elinkeinoelämän, kotitalouksien ja vapaa-ajan asumisen sekä monipaikkaisuuden tarpeita vastaavat kiinteät laajakaistayhteydet varmistetaan toimijoiden yhteistyöllä koko maakunnan alueella, huomioiden mobiiliverkon rajoitukset itärajan läheisyydessä
- Varmistetaan riittävien, langattomien verkkoyhteyksien saatavuus koko Kainuun alueella huomioiden mobiiliverkon rajoitukset itärajan läheisyydessä
- Täydennetään kehittyvillä mobiiliyhteyksillä kiinteitä laajakaistayhteyksiä sekä hyödynnetään mobiiliverkon potentiaali saavutettavuuden kehittämisessä
- Edistetään kansainvälisten runkoverkkoyhteyksien suunnittelua, toteuttamista ja käyttöönottoa

Kestävä aluerakenne, monipaikkaisuus sekä toimivat palvelut

Yleistavoite:

Kainuu on viihtyisä, vetovoimainen ja monipaikkainen monipuolisen vapaa-ajan ja pysyvän asumisen sekä työnteon ja yrittämisen alue, jossa arki on sujuvaa, palveluverkko ja palvelujen saavutettavuus vastaavat käyttäjien tarpeita. Toimiva, tehokas ja vetovoimainen yhdyskunta- ja aluerakenne on turvattu. Koko maakunnassa ovat tarpeita vastaavat nopeat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet.

Kehittämistavoitteet

Kainuussa on tarjolla viihtyisiä ja toimivia asumisvaihtoehtoja ja Kainuun vetovoimaisuus elinkeinon sijoittumispaikkana vahvistuu. Monipaikkaisuuden edellytykset paranevat kestävällä ja mahdollistavalla, asiakaslähtöisellä kaavoituksella koko maakunnan alueella sekä muulla alueidenkäytön suunnittelulla.

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Alueidenkäytön suunnittelussa vetovoimaisia alueita kuten ranta-alueita kehitetään viihtyisinä asumisen ja virkistykseen alueina ottaen huomioon vapaa-ajan, osa-aikaisen tai pysyvän asumisen tarpeet sekä luontoarvot.
- Olemassa olevien rakenteiden (ml. toimitilojen) kestävä, kustannustehokas ja ympärivuotinen käyttö sekä Kainuun erilaisten asumisen- ja yritysten sijoittumisvaihtoehtojen monipuolinen hyödyntäminen. Paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden ymmärtäminen rakentamisen ohjauksessa (joustavuus) sekä helpotetaan vapaa-ajan asunnon muuttamista vakituiseksi asunnoksi asiaan liittyvät edellytykset huomioiden
- Kunnissa laaditaan ajantasaisia, kysyntää vastaavia, ennakoivampia ja mahdollistavia kaavoja (erityisesti yleiskaavoja)
- Alueiden käytön suunnittelun osaaminen ja voimavarat turvataan (esim. aluearkkitehtitoiminta tai muu kuntien välinen yhteistyö)

Palveluverkko ja palvelujen saavutettavuus turvataan. Monipaikkaisuuden edellytykset paranevat kattavilla kiinteillä tietoliikenneyhteyksillä ja kehittyvillä palveluilla.

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Palveluja ja uusia toimintatapoja kehitetään innovatiivisesti vastaamaan käyttäjien tarpeita (mm. liikkuvat ja digitaaliset palvelut)
- Palvelumuotoilun osaamista ja hyödyntämistä lisätään
- Huomioidaan palvelujen tuotannossa myös kausiasukkaat dataa monipuolisesti hyödyntäen
- Elinkeinoelämän, kotitalouksien ja vapaa-ajan asutuksen tarpeita vastaavat tehokkaat ja toimintavarmat kiinteät laajakaistayhteydet varmistetaan sujuvalla yhteistyöllä eri toimijoiden kesken. Kehittyvät mobiiliyhteydet täydentävät kiinteitä laajakaistayhteyksiä

Elinkeinotoiminnan, työnteon sekä opiskelun edellytykset etänä Kainuusta käsin paranevat mökiltä, kodista ja etäpalvelutoimistoilta

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2022–2023

- Paikasta riippumattomien palvelu-, työ-, koulutustoimintojen ja niihin perustuvan yritys- ja palvelutoiminnan kehittäminen ja mahdollistaminen
- Mahdollistetaan paikasta riippumaton etätö ja -opiskelu vapaa-ajanasunnoilla ja matkailukeskuksissa. Edistetään etätöpalvelupisteiden toteuttamista.
- Huippunopeiden kansainvälisten luotettavien ja kapasiteetiltaan riittävien tietoliikenteen runkoverkkoyhteyksien rakentamisen edistäminen
- Kehitetään maakunnan vetovoimaisuutta kokonaisvaltaisesti huomioiden joustava rakennuslupatoiminta, kiinteiden laajakaistayhteyksien kattavuus, uusien kohderyhmien palvelut sekä helpottamalla vapaa-ajan asunnon muuttamista vakituiseksi asunnoksi asiaan liittyvät edellytykset huomioiden
- **Parannetaan Kainuun maankäytön palvelujen ja tarjonnan saavutettavuutta ja näkyvyyttä kainuu.fi -sivustolla**

4. Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelut

Valtioneuvoston ja maakunnan aluekehittämisen keskustelut ovat vuosittainen lakisääteinen (756/2021) prosessi, jota Kainuussa johtaa maakuntahallitus ja koordinoi Kainuun liiton virasto. Keskustelujen pohjaksi Kainuun ennakointi- ja seurantaryhmä on laatinut ajantasaisen tilannekuvan, jolla perustellaan ALKE-keskustelujen agendalle nostettavat teemat. Agendalle otetaan alueiden kehityksen kannalta kriittisiä teemoja. Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) on 5.10.21 linjannut kaikille maakunnille yhteiseksi teemaksi osaavan työvoiman saatavuuden ja työvoiman liikkuvuuden.

Tilannekuvan ja uuden Kainuu-ohjelman perusteella Kainuun ALKE-keskustelujen teemoiksi nostettiin: 1) osaavan työvoiman riittävyys, 2) saavutettavuus sekä 3) investointien turvaaminen.

Keskustelujen tuloksena laadittiin yhteistyöasiakirja, jossa määritellään valtioneuvoston ja Kainuun yhteiset toimet mainittujen kehittämishaasteiden ratkaisemiseen (ks. **Liite 3: Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen keskustelujen yhteistyöasiakirja 2022**). Kainuun liitolle on myönnetty Kainuun ALKE-toimenpiteiden käynnistämiseen kansallista aluekehitysrahoitusta (AKKE-rahoitus) 619 000 euroa, jonka käyttö edellyttää normaalia hankemuotoista toimintatapaa omarahoituksineen. Yhteistyöasiakirjassa kohdennetaan Kainuuseen myönnetty 619 000 euroa AKKE rahoitusta seuraavasti:

- 1) Yliopisto-koulutuksen kehittäminen Kajaanin yo-keskukseen, 100 000 €
- 2) Sote-alan kansainvälinen rekrytointi- ja koulutusmalli tutkinnosta tutkintoon ja töihin Kainuuseen, 300 000 €
- 3) Kainuun matkailun kansainvälinen markkinointi, 100 000 €
- 4) Kainuun metsäbiotalouden investointien toteutettavuus selvitys, 119 000 €

Kaikki vuoden 2022 ALKE-keskusteluissa sovitut AKKE-rahoituksella rahoitetut hankkeet ovat käynnistyneet kevään ja syksyn 2022 aikana.

5. Kainuun älykäs erikoistuminen

Älykäs erikoistuminen on alueellisen kehittämisen keino, jossa Kainuuta kehitetään korkean osaamisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa vahvistamalla. Älykkään erikoistumisen toimenpiteet kohdennetaan teemoihin ja toimialoihin, joilla erityisesti nähdään kestävä kasvun mahdollisuuksia tulevaisuudessa ja joilla Kainuussa on korkeaa osaamista. Keskeistä älykkäässä erikoistumisessa on yhteistyö julkisen sektorin ja yritysten välillä sekä se, että syntyviä innovaatioita ja tutkimustuloksia saadaan muuttumaan korkean jalostusarvon tuotteiksi sekä kannattavaksi ja kasvavaksi vientiin suuntautuvaksi yritystoiminnaksi. Näin älykäs erikoistuminen parantaa työn tuottavuutta Kainuussa. Yrittäjyyden edistäminen (yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu, ns. EDP - prosessi) on keskeinen osa Kainuun älykkään erikoistumisen strategian toteutusta.

Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027 on luettavissa osoitteesta: ([Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027 \(kainuunliitto.fi\)](https://kainuunalykkään.erikoistumisen.strategia.2021-2027.kainuunliitto.fi)). Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet ovat kootusti kuvassa 3.

Kainuun älykkään erikoistumisen strategia (RIS3) vuosille 2021–2027 Teemat ja toimialat					
Välineet: koordinaatioryhmä ja hallinto, EDP, rahoitus ja tekninen tuki	TEEMA 1 Tutkimuksen lisääminen ja innovaatioiden edistäminen	TEEMA 2 Erikoistumisohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen Tärkeä osa teeman 2 hankkeista perustuu aihealueella 1 tuotettujen soveltavien tutkimustulosten hyödyntämiseen.		TEEMA 3 Yhteydet ja integraatio, toimenpiteet alueiden väliseen yhteistyöhön Teema 3 on suunniteltu välineeksi, jolla helpotetaan priorisoitujen toimialojen teemoja 1 ja 2.	
	INNOVAATIOIDEN KEHITTÄMINEN (soveltava tutkimus) 1. Mittaustekniikka 2. Pelillistäminen ja edistyskelliset simulointitekniikat (3D, VR, AR) 3. Big data -analytiikka ja suurteholaskenta 4. Kiertotalous kaivosteollisuudessa ja biotaloudessa	2A) TEOLLISUUS: biotalous, kaivostoiminta, metalli ja ICT Teollisuuden nykyaikaistamisen edistäminen investoimalla: 1. Uusien tuotteiden kehittämiseen 2. tuotantoprosessien parantamiseen (esim. I4.0käyttöönotto) 3. tuotteiden ympäristö- ja laatutason parantamiseen	2B) OSAAMIS-INTENSIIVISET PALVELUALAT 1. Ammattimainen (talvi)urheilu sekä urheiluvalmennus ja harjoittelu 2. Aktiviteettimatkailu 3. Sosiaali- ja terveyspalvelut Digitaalisuutta hyödyntäviä innovaatioita käytetään palvelujen tuotannon tehostamiseen (erityisesti sote-palvelut) sekä palveluista saatavan lisäarvon kasvattamiseen. Lisätään kansainvälistä yhteistyötä palvelujen kehittämiseen liittyvässä TKI-toiminnassa.	ALUEELLISEN INNOVAATIO-JÄRJESTELMÄN PAREMPI TOIMIVUUS 1. Innovaatioinfrastruktuurit 2. Mukaanpääsy alueidenvälisiin kysyntävetoisiin innovaatioprosesseihin 3. Kehittyvät teollisuudenalat ja innovaatioalustat, mkl. alueidenväliset arvoketjut, klusterit, S3 kumppanuudet 4. Alustatalous 5. Investointien saaminen RIS3 teollisuudenaloille	
	Yhteiset, monialaiset RIS3 teemat ja tavoitteet				
	TEEMA 4: Digitaalinen siirtymä Teema 4 koskee digitaalisen muutoksen vahvistamista teemassa 2 priorisoiduilla teollisuudenaloilla. Tätä tarkoitusta varten teeman 4 hankkeissa saatetaan hyödyntää teemassa 3 tarjottuja alueidenvälisiä yhteistyömahdollisuuksia ja/ tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.				
	TEEMA 5: Vihreä siirtymä eli Green Deal Teema 5 koskee sekä Green Deal -ratkaisujen soveltamista, että niiden kehittämistä, mikä johtaa tehokkaasti teollisuuden ympäristöystävälliseen muutokseen teemassa 2. Tätä tarkoitusta varten teeman 5 hankkeissa saatetaan hyödyntää aihealueella 3 tarjottuja alueidenvälisiä yhteistyömahdollisuuksia ja/ tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.				

Kuva 3. Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027.

5.1. Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus

Älykkään erikoistumisen tavoitteisiin kuuluu myös Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus, jonka sopimus- ja yhteistyösapuolet ovat Kajaanin kaupunki, Sotkamon kunta ja Työ- ja elinkeinoministeriö. Muut yhteistyösapuolet ovat Opetus- ja kulttuuriministeriö, Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskuksen mittaustekniikan yksikkö (OY-MITY), Jyväskylän yliopisto, Vuokatin liikuntateknologian yksikkö (JYU-Vuokatti), Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy (KAMK), CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC), VTT MIKES/Kajaanin yksikkö (VTT-MIKES), Kainuun liitto ja Kainuun ELY-keskus.

Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimuksen painopistealueet ovat 1) Mittaustekniikka ja mittaukset 2) Suurteholaskenta, tekoäly ja datakeskukset ja toimenpidekokonaisuudet ovat 1. Teollisuusmittauksen analytiikka tekoälyllä, 2. Mittauksia tukevat hands-on koulutussisällöt IoT ja Cybersecurity – osaamisiin, 3. Kainuun urheilu- ja hyvinvointidata-analytiikkaohjelma sekä 4. Tohtoriohjelma tukemaan suurteholaskennan osaajaverkostoa.

Kainuun liitto toimii Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimukseen kohdennetun kestävän kaupunkikehittämisen EAKR-rahoituksen välittävänä viranomaisena. Rahoitus jaetaan avoimilla hauilla. Kainuun liitto toteuttaa haut sekä hankehakemusten laillisuus- ja ohjelmanmukaisuus (EAKR ja Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet) harkinnat, mutta Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimuksen johtoryhmä tekee tarkoituksenmukaisuusharkintaan perustuvat rahoitettavien hankkeiden valinnat.

Innovaatioekosysteemisopimukset on solmittu EU-ohjelmakaudeksi 2021–2027 pääkaupunkiseudun sekä muiden yliopistokaupunkien ja yliopistokeskuskaupunkien kanssa. Kainuu on päässyt sopimukseen mukaan Kajaanin yliopistokeskuksen ansiosta.

6. Toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet

Maakunnan toteutussuunnitelma toteutetaan aluekehitysrahoituksella rahoitettavien hankkeiden kautta ja edunvalvonnan keinoin. Seuraavassa on kuvattu maakuntaohjelman toteutussuunnitelman toimenpiteisiin käytettävissä olevat EU:n ja kansallinen aluekehittämisrahoitus (pieni aluepolitiikka). Tämän lisäksi Kainuuseen saadaan rahoitusta valtion budjetin kautta sekä yksityisiä koti- ja ulkomaisia sijoituksia, joihin vaikutetaan edunvalvonnalla ja investointien edistämistyöllä (iso aluepolitiikka).

Kainuun alueellinen rakennerrahastojen rahoituspäätös 2022–2023				
Rahoittaja	EAKR	Valtio	Kuntarahoitus	Yhteensä
Kainuun liitto 2022	2,335	1,558	0,773	4,666
Pohjois-Pohjanmaan ELY 2022	3,873	1,909	0,095	5,877
Yhteensä	6,208	3,467	0,868	10,543
Kainuun liitto 2023	3,687	1,537	0,989	6,213
Pohjois-Pohjanmaan ELY 2023	3,223	1,613	0,031	4,867
Yhteensä	6,910	3,150	1,020	11,080
2022-2023 yhteensä	13,118	6,617	1,888	21,623
Rahoittaja	ESR	Valtio	Kuntarahoitus	Yhteensä
ELY 2022	2,701	1,269	0,422	4,392
ELY 2023	4,511	2,118	0,707	7,336
2022–2023 yhteensä	7,212	3,387	1,129	11,728
Rahoittaja	JTF/EAKR	Valtio	Kuntarahoitus	Yhteensä
Kainuun liitto 2022	2,695	0,865	0,159	3,719
Pohjois-Pohjanmaan ELY 2022	2,021	0,649	0,040	2,710
Yhteensä	4,716	1,514	0,199	6,429
Kainuun liitto 2023	1,487	0,478	0,159	2,124
Pohjois-Pohjanmaan ELY 2023	1,114	0,358	0,079	1,551
Yhteensä	2,601	0,836	0,238	3,675
2022-2023 yhteensä	7,317	2,350	0,437	10,104
Rahoittaja	JTF/ESR	Valtio	Kuntarahoitus	Yhteensä
ELY 2022	0,674	0,216	0,040	0,930
ELY 2023	0,372	0,120	0,080	0,572
2022-2023 yhteensä	1,046	0,336	0,120	1,502
Rahoittaja	EU	Valtio	Kuntarahoitus /muu julkinen	Yhteensä
Maaseuturahasto Kainuun-ELY-keskus	0,655	0,980	0,045	1,680
Elpymisvaroja Laajakaistahankkeisiin	0,249	0,000		0,249
Elpymisvaroja yritystukiin	0,137	0,000		0,137
2022 yhteensä	1,041	0,980	0,045	2,066

Taulukko 1. EAKR ja ESR- rahoituksen jakautuminen Pohjois-Pohjanmaan ELY ja Kainuun liitto vuodet 2022–2023 (alueellinen rahanjakopäätös).

EU-rahoitus ja kansallinen rahoitus (milj.€) Kainuussa 2022–2023, tilanne 2.1.2023

	EAKR/valtio	ESR/valtio	JTF/valtio	Kuntarahoitus /muu julkinen	Maaseudun kehittämisrahasto	Kansallinen rahoitus (AKKE/AIKO)	Yhteensä
Kainuun liitto	9,117		5,525	2,080		1,921	18,643
Pohjois-Pohjanmaan ELY/Kainuu	10,618		4,142	0,245			15,005
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu		10,599	1,382	1,249			13,23
ELY-keskus				0,045	2,021		2,066
Yhteensä	19,735	10,599	11,049	3,619	2,021	1,921	48,944

Taulukko 2.Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman kokonaisrahoitus 2022–2023

Lisäksi Kainuun kehukseen on määritelty Oikeudenmukaisen siirtymän rahoitusta (JTF) ohjelmakaudelle 2021–2027 yhteensä 14,889 milj.€. EU:n komissio on hyväksynyt Kainuun alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman joulukuussa 2022. Kainuun välittävät viranomaiset Kainuun liitto ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ovat avanneet ensimmäisiä EAKR- ja ESR-hakua vuonna 2022 sekä tulevat avaamaan JTF rahoituksen hakua vuodesta 2023 alkaen.

Kainuussa on käytettävissä EAKR ja ESR valtakunnallisten ohjelmien rahoitus, jota ei ole allokoitu alueille, vaan on valtakunnallisesti kilpailtua. Valtakunnallisiin teemoihin varataan EAKR:n kokonaisrahoituksesta enintään 6 % ja ESR+:sta enintään 20 %. Valtakunnallisten teemojen välittävänä toimieliminä toimivat rakennerahastotehtäviä hoitavat ELY-keskukset. Valtakunnalliset EAKR -teemat ovat Innovaatio- ja osaamisverkostot (TEM&OKM) sekä Ympäristöministeriön valtakunnallinen toiminta teemoilla ”Energiatehokkuus ja kasvihuonepäästöjen vähentäminen”, ”Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen” ja ”Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta”. ESR+:n valtakunnallisia teemoja ovat: työllisyyttä tukevat toimet, osaamisen teema sekä osallisuutta tukeva teema. (<https://rakennerahastot.fi/valtakunnalliset-teemat>)

Kestävään kaupunkikehittämiseen kaupunkikehittäminen (ITI=Integrated territorial investments) kuuluu yliopisto- ja yliopistokeskuskaupunkiseuduille allokoitu innovaatioekosysteemisopimusten rahoitus. Kainuusta tähän osallistuvat Kajaani ja Sotkamo niiden laatiman innovaatioekosysteemisopimuksen mukaisilla toimenpiteillä. Kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksessa Kainuun liitto toimii Kainuussa välittävänä viranomaisena ja tätä varten sille on kohdennettu vuosille 2021 ja 2022 EAKR rahoitusta 740 000 euroa, jolla voidaan toteuttaa Kajaani, Sotkamo innovaatioekosysteemisopimusta toteuttavia hankkeita 60 % tuella.

Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman toimenpiteissä hyödynnetään seuraavia rahoituslähteitä:

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)

Euroopan aluekehitysrahasto on yksi Euroopan koheesipolitiikan rahastoista, jonka tavoitteena on tasoittaa maiden ja alueiden välisiä kehityseroja, luoda elinvoimaa, parantaa työllisyyttä, tukea kestävästä kasvusta ja lisätä kilpailukykyä. Rahastosta tuetaan näitä tavoitteita rahoittamalla erilaisia kehittämishankkeita. Rahastosta tuetaan myös kestävästä kaupunkikehittämisestä.

Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+)

Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) on yhdistetty aiemmista Euroopan sosiaalirahastosta (ESR), nuorisotyöllisyysaloitteesta (YEI), vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta (FEAD) sekä työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskevasta Euroopan unionin ohjelmasta (Ea-SI).

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF)

JTF:llä vastataan vähähiilisen siirtymän aiheuttamiin sosioekonomisiin ja ympäristöllisiin hättävaihtuksiin työllisyyden ja kestävien aluetalouksien turvaamiseksi. Suomessa JTF-valmistelun perusta on hallitusohjelman kirjaus turpeen energiakäytön puolittamisesta vuoden 2030 loppuun mennessä. Turvetoimiala työllistää Suomessa noin 2 500 henkilötyövuotta. Toimialan huomattavan supistumisen välittömät ja välilliset hättävaihtukset aluetalouksiin ja työllisyyteen ovat merkittäviä, joihin JTF:llä vastataan EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimenpitein.

Euroopan maaseuturahasto

Maaseudun kehittämistä rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto). Sen tavoitteena on kestävä kasvu, elinkeinojen kehittäminen ja elämänlaadun parantaminen maaseudulla. Maaseutuohjelman hyöty kohdentuu viljelijöille, maaseudun yrityksille ja maaseudun asukkaille sekä koko ympäristölle.

Lähde: <https://www.ely-keskus.fi/euroopan-maaseuturahasto>

Suomen kestävä kasvun ohjelma

Suomen kestävä kasvun ohjelma rakentuu neljälle pilarille: 1) Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa, 2) Digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistetaan tuottavuutta ja tuodaan palvelut kaikkien saataville, 3) Työllisyysasteen ja osaamistason nostaminen kestävä kasvun vauhdittamiseksi, 4) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU). Elpymisväline jakaantuu seitsemään ohjelmaan, joista elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) on kooltaan ylivoimaisesti suurin. Suomi on laatinut elpymis- ja palautumissuunnitelman, joka linjaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen käyttöä Suomessa. Kokonaisuus on EU-lainsäädännön mukaisesti noin 2,1 miljardia. Lopullinen EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen määrä Suomelle selviää kesällä 2022. Siihen vaikuttaa talouden kehitys vuosina 2021 ja 2022. Määrärahat sisällytetään valtion talousarvioihin. Kukin ministeriö viestii osaltaan määrärahojen hakuprosesseista.

InvestEU-ohjelma 2021–2027 ja rahasto

InvestEU-ohjelma sisältää InvestEU-rahaston, minkä tavoitteena on käynnistää Euroopassa investointeja yhteensä 372 miljardin euron arvosta, sekä InvestEU-neuvontakeskuksen ja InvestEU-hankeportaalin. InvestEU-rahaston tavoitteena on käynnistää 26,2 miljardin budjettitakauksella investointeja Euroopassa 372 miljardin euron arvosta. Ohjelman toteuttavat komission kanssa yhteistyössä Euroopan investointipankkiryhmä, sekä kansalliset rahoituslaitokset. InvestEU-ohjelma pohjautuu vuosina 2015–2020 toimineeseen Euroopan investointiohjelmaan sekä sen puitteissa toimineeseen Euroopan strategisten investointien rahastoon (ESIR).

Lähde: https://europa.eu/investeu/about-investeu_fi

Interreg Europe, Baltic Sea Region Interreg, Interreg-NPA, Interreg-Aurora, Investment for Jobs and Growth (IJ&G), Interregional Innovation Investment Instrument (I3) ja Horizon Europe -ohjelmat 2021–2027

Edellä mainittuja ja muita alueiden välisen aluekehittämisen ja TKI-yhteistyöhön tekemiseen kohdennettuja EU:n rahoitusohjelmia pyritään hyödyntämään Kainuussa hakemalla ohjelmista rahoitusta maakuntaohjelman tavoitteita toteuttaviin vaikuttaviin kansainvälisiin hankkeisiin. Rahoitettavissa hankkeissa on oltava kumppaneita muista EU-maista.

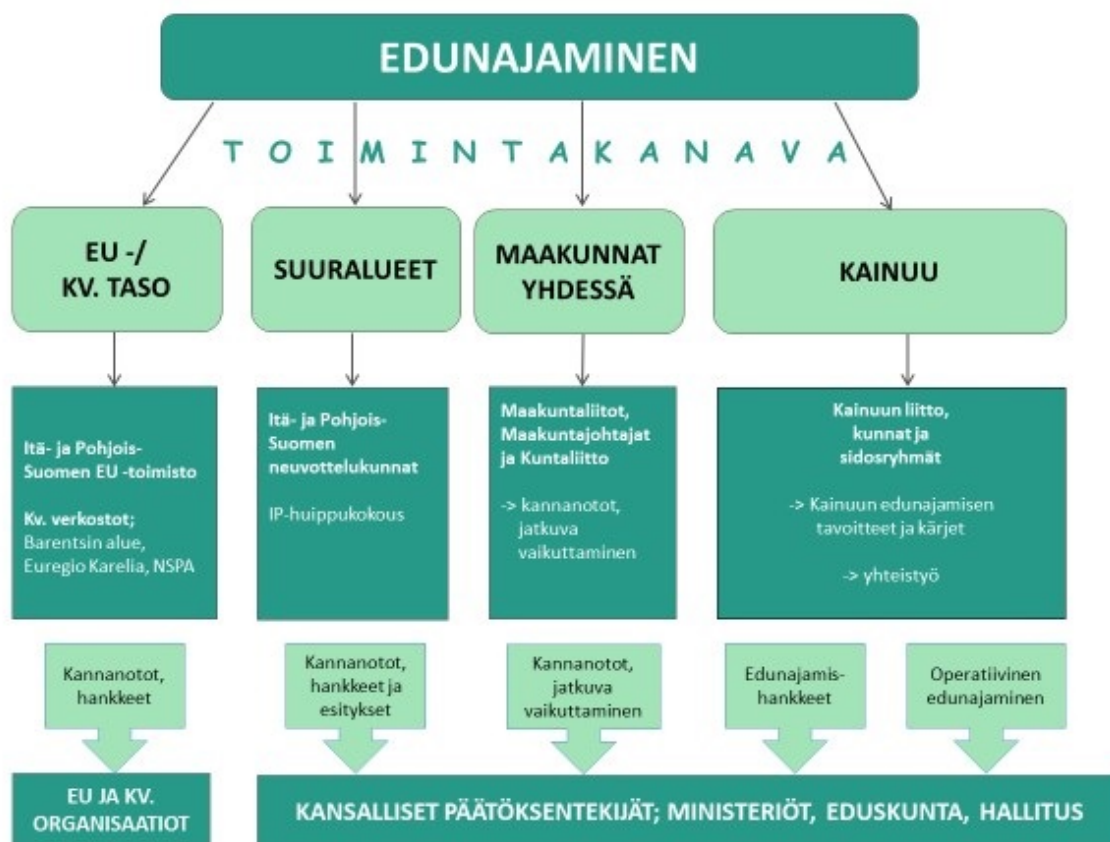
Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi Kainuun ja muiden maakuntien raja-alueyhteistyö Venäjän suuntaan on keskeytynyt. Toteuttamatta jäävistä Interreg NEXT Kolarctic ja Karelia- ohjelmista siirtyvä EAKR-rahoitus ja sitä vastaava Suomen kansallinen rahoitus osoitetaan Interreg Aurora- ohjelmalle. Siirtyvä rahoitus tulee kirjata indikaatiiviseksi ”CBC-kehukseksi” ko. ohjelman sisälle. Itä- ja Pohjois-Suomen rajamaakuntien yhteinen esitys on sisällyttää Kainuu ja Pohjois-Karjala Interreg Auroran ohjelma-alueeseen.

TEM:n tavoitteena on saada lisätalousarvioon n. 16 miljoonan euron siirto AKKE-momentille vuosien 2022-2023 osalta (CBC-ohjelmille varattu kansallinen rahoitus) ja kohdistaa se Suomen CBC-maakunnille, mukaan luettuna Kainuulle. Lisäksi vuosille 2024-2027 valmistellaan pitkän aikavälin suunnitelmaa.

Kansallinen aluekehitysrahoitus

Kainuun liitto saa vuosittain kansallista aluekehitysrahoitusta (AKKE). Vuonna 2022 sitä on myönnetty Kainuuseen **1 921 000 euroa** kohdennettavaksi Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen keskusteluissa (helmikuu 2022) sovittuihin teemoihin.

7. Kainuun edunajaminen maakuntaohjelman toteutusvälineenä

Kuva 4: Kainuun liiton edunajamisen toimintamalli

Edunajaminen eli vaikuttaminen poliittiseen päätöksentekoon on keskeinen keino maakuntaohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi, sillä Kainuun liitolla ja maakuntaohjelman sidosryhmillä on vain rajallisesti päätösvaltaa ja resursseja ohjelman toimeenpanoon. Yllä olevan kuvan mukaisesti Kainuun ja Kainuun liiton vaikuttaminen kanavoituu erityisesti EU:n ja kansallisen päätöksenteon eri tasoille (eduskunta, hallitus, ministeriöt). Pääsääntöisesti edunajaminen verkostomaista yhteistyötä maakunnan sidosryhmien tai muiden maakuntien kanssa.

Laaja aluepolitiikka on käsite, joka kattaa myös edunajamisen kohteena olevat politiikat, jotka vaikuttavat parhaimmillaan rakenteellisiin muutoksiin kuten julkisen vallan alueelliset toimet, tuleva hallitusohjelma ja muut poliittiset linjaukset sekä yksityiset ja julkiset investoinnit.

Kainuun liiton **operatiivisesta edunajamisesta** vastaavat maakuntahallitus ja maakuntajohtaja. Kainuun maakuntahallituksen (laajennetussa kokoonpanossa) kokouksissa käsitellään Kainuun kannalta keskeisten lainsäädäntöhankkeisiin vaikuttamista yhdessä alueen kansanedustajien kanssa. Liiton virasto ja maakuntahallitus antavat tarpeenmukaiset lausunnot ja kannanotot, joiden valmistelussa ollaan yhteistyössä jäsenkuntien, sidosryhmien ja muiden maakuntien kanssa. Operatiiviseen edunajamiseen kuuluu lisäksi reagointi yllättäviin toimintaympäristön muutoksiin.

Kainuun edunajamisen linjaukset ja kärkihankkeet hyväksyy maakuntavaltuusto maakuntahallituksen esityksestä. Tavoitteena on asettaa pitkän aikajänteen tavoitteet edunajamiselle niin, että sitä voidaan toteuttaa mahdollisimman ennakoivasti. Perustana linjauksille on maakuntaohjelman mukainen ja ajantasainen Kainuun aluekehityksen tilannekuva. TOPSU:n liitteenä X on kulloinkin voimassa oleva tavoite- ja kärkihankepäätös.

Kainuun investointistrategia laadittiin kuntien ja sidosryhmien yhteistyönä vuoden 2022 aikana. Strategian mukainen toimintamalli ja keskeiset yhteiset toimenpiteet investointien varmistamiseksi Kainuuseen käynnistään hankemuodossa vuonna 2023. Toimenpiteet ovat osin aluemarkkinointiin ja osin edunajamiseen liittyviä.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyö on organisoitunut poliittisesti neuvottelukuntamallilla ja sen valmistelussa keskeisiä ovat maakuntajohtajien ja eri vastuualuejohtajien verkostot. Kiertävän puheenjohtajuuden mukaisesti yhteistyön valmisteluvastuu vaihtuu vuosittain. Tulevaan hallitusohjelmaan vaikuttamiseksi on vuoden 2022 aikana valmisteltu IP-alueen maakunnan liittojen yhteiset hallitusohjelmataavoitteet (Liite 2).

Liikenneyhteyksien kehittämisessä maakuntakaavan ja Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelman lisäksi keskeisiä välineitä ovat suuralueiden liikennejärjestelmäsuunnitelmat ja -hankkeet. Näiden edistämiseksi tehdään yhteistä vaikuttamistyötä erilaisten alueellisten kumppanuuksien kautta. Kainuulle tärkeitä kumppanuuksia ovat mm. Tervantie-yhdistys, Viitostie-yhdistys ja Itärata-hanke. Kainuun liikennejärjestelmätyöryhmä valmistelee ja maakuntahallitus ylläpitää Kainuun sisäisten liikenneinfrahankeiden luetteloa. Vaikuttamisen välineinä ovat lisäksi Pohjois-Suomen lentoliikenteen hankeyhteistyö ja Kainuun aluetyöryhmän työskentely sekä yhteistyö Kainuun matkailusektorin kanssa.

Itä- ja Pohjois-Suomen 7 maakuntaa ylläpitävät Brysselissä EU-toimistoa, jonka keskeinen tehtävä on alueen yhteinen edunvalvonta maakuntien kannalta keskeisten EU-politiikojen alalla. Maakuntajohtajista koostuva toimiston johtoryhmä vastaa EU-toimiston edunvalvonnan vuosi- ja operatiivisesta ohjauksesta.

Liite 1: Kainuun edunajamisen tavoitteet 2022–2024

Kainuun edunajamisen tavoitteet 2022–2024 on hyväksytty maakuntavaltuustossa 28.3.2022. Kainuun maakuntahallitus ja maakuntajohtaja vastaavat toimivaltansa mukaisesti edunajamisesta ja priorisoivat käytännön toimenpiteet. Edunajamista tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, kuten Kainuun liiton edunajamisen toimintamalli tämän luvun lopussa havainnollistaa. **Kainuun päivitettyt edunajamisen tavoitteet hyväksytään maakuntavaltuuston 5.4.2023 kokouksessa, minkä jälkeen ne liitetään osaksi tätä maakuntaohjelman TOPSU 2022 – 2023 asiakirjaa.**

Kainuun edunajamisen yhteistyöllä on tavoitteena varmistaa Kainuu-ohjelman tavoitteiden toteutuminen kansallisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa. Edunajamisen ensisijaiset kohteet perustuvat Kainuun aluekehityksen tilannekuvalle erityisesti kehityksen pullonkaulojen poistamiseen. Edunajamisen kolme ensimmäistä kappaletta perustuvat suoraan Kainuun aluekehityksen tilannekuvan prioriteetteihin.

Keskeinen päämäärä Kainuun edunajamisessa on kunkin kunnan ja alueen omien vahvuuksien tunnistaminen ja koko maakunnan mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen. Päämääränä on vahvistaa maakunnan ja kuntien päätösvaltaa ja aluekehittämisen välineitä.

Perustana on ajantasainen Kainuun aluekehityksen tilannekuva, sen jatkuva päivittäminen ja viestintä sekä vuorovaikutus kuntien ja sidosryhmien kanssa. Kainuun liiton edunajamiseen liittyvässä toiminnassa on tavoitteena kehittää edunajamisen käytäntöjä ja viestintää. Liikenteen ja lainsäädännön kysymyksissä sekä maakunta- ja kunta-asioissa laaditaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa hallitusohjelmataavoitteet sekä muita yhteisiä kannanottoja (ks. Kainuun liiton edunajamisen toimintamalli -kuva).

1. Kainuun positiivisen rakennemuutoksen tukeminen

1.1 Osaavan työvoiman saannin varmistaminen

Tavoite: Työvoiman saatavuus- ja kohtaanto-ongelmien ratkaisemissa tarvittavien paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten ratkaisujen aikaansaaminen.

- Osaavan työvoiman saatavuutta tukevat hankkeet ja pilotoinnit
 - o Kv. opiskelijoiden rekrytointi- ja koulutushankkeen toteutus (Kainuun ALKE-keskusteluihin perustuva yhteistyösopimus)
 - o Tulomuuttopalvelujen vahvistaminen pakolaisten ja työvoimaksi tulevien henkilöiden sitouttamiseksi Kainuuseen
 - o Valtakunnalliseen lainsäädäntöön ja työlupakäytäntöihin vaikuttaminen työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton vahvistamiseksi
- Alueen vetovoimaisuutta vahvistavat toimenpiteet
 - o Aluemarkkinointi ja mainetyö, yhteismarkkinointi ja kampanjat omina toimenpiteinä, joissa maakuntakuvatutkimuksen ja työvoimatarvekartoitusten hyödyntäminen (toimialakohtainen vetovoima)
 - o Rahoituksen turvaaminen maakunnan kattavan rekrytointitoiminnan

vahvistamiselle ja mainetyölle

- Kainuun työvoiman saatavuutta parantavat koulutushankkeet
 - o Ammatillisen koulutuksen reformin täysimääräinen hyödyntäminen Kainuussa: vakiinnutettava malli, jossa opintojen suoritetaan enemmän yritysympäristöissä ja koulutusta kohdennetaan alueelle paikallisten tarpeiden mukaisesti; Lisäksi on varmistettava yrityksille tarpeelliset resurssit koulutustehtävän toteuttamiseen.
 - o Toisen asteen koulutuksen rahoituksen turvaaminen ja kattavan lukioverkon turvaaminen Kainuussa
 - o Kaivannais- ja elokuva-alan koulutustarpeiden huomioiminen
 - o Koulutusvienti Aasiaan, korkeakoulutasolla erityisesti pelialalla (Pakistan) sekä hyvinvointialalla sekä yleissivistävän koulutuksen tasolla leirikoulutoiminta
 - o Toisen asteen ja jatko-opiskelumahdollisuuksien laajentaminen myös Kajaanin ulkopuolelle yhteistyössä Kajaanin oppilaitosten kanssa. Uudet koulutusavaukset toisen asteen jälkeisiin opistoihin ja koulutuksen suorittamisen mahdollistaminen myös kehyskunnista käsin digitaalisia ja etätyökaluja hyödyntäen

1.2. Osaamiskeskittymien vahvistaminen (ÄES)

Tavoite: Kansallisiin ja EU-tason ratkaisuihin vaikuttaminen niin, että alueellisten innovaatioekosysteemien kehittäminen voi kaventaa alueiden välisiä eroja tki- ja koulutustoiminnassa.

- Yliopistotason koulutuksen saatavuuden parantaminen: Kajaanin yliopistokeskuksen roolin vahvistaminen yliopistokoulutuksen tarjonnassa Kainuuseen
- Kajaanin ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehitysresurssien vahvistaminen ja suuntaaminen alueen koulutus- ja osaamistarpeisiin
- Alueellisten ekosysteemien tukeminen ja kehittäminen alue-erojen kaventamiseksi
 - o Älykkään erikoistumisen strategian (ÄES) mukaisen Kainuun kannalta kriittisen innovaatiotoiminnan tukeminen liittyen teknologiateollisuuteen, biotalouteen ja kaivosteollisuuteen sekä hyte-alaan (mkl. kulttuuri, liikunta, urheilu ja aktiviteettimatkaileu, sote-järjestöt ja kylätoimijat)
 - o Kajaanin supertietokoneen täysimääräinen hyödyntäminen
 - o Teollisuuden ja palvelujen liiketoimintaekosysteemien tarvitseman osaamisen ja investointien varmistaminen: Mittaustekniikka, Renforsin ranta, peli- ja av-osaaminen, Vuokatti, luonnontuoteala (erityisesti marja-ala) sekä Mekaanisen puuteollisuuden, puurakentamisen, puun terveysvaikutusten tutkimuksen osaamiskeskittymän ja Woodpolis-teollisuusalueen vahvistaminen Kuhmossa.

2. Kainuun saavutettavuuden parantaminen (liikennejärjestelmä)

2.1. Valtakunnalliset runkoverkkolinjaukset ja EU:n TEN-T-verkosto

Tavoite: Vaikuttaminen valtakunnallisen ja EU:n liikennejärjestelmäpolitiikan tavoitteisiin ja toimenpiteisiin sekä liikenneveron investointiohjelman ja suunnitteluohjelman valmisteluun yhdessä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa; keskeiset periaatteet ovat:

- o Suomen pääväylien on ulotettava kaikkiin maakuntakeskuksiin ja kv. rajanylityspaikoille
 - o VLJS:ssä kriteerinä kolmen tunnin minimisaavutettavuus maakuntakeskuksista pääkaupunkiin; Kainuussa vain lentoliikenne mahdollistaa tämän tavoitteen
 - o Harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien huomioon ottaminen liikennepolitiikassa ja vihreän siirtymän toimenpiteissä
- vt5:n tieluokituksen nosto; nopeutta ja sujuvuutta parantavat investoinnit ja kunnossapito
 - valtateitä 6 ja 22 koskeva tienumerointiin liittyvä muutos (Kainuun liiton esitys 13.8.2018)
 - vaikuttamalla kansainväliseen ja ylimaakunnalliseen kehittämissyhteistyöhön edistetään Kainuun kautta kulkevan TEN-T-verkon kattavan verkon (Comprehensive Network) kytkeytymistä TEN-T ydinverkkoihin

2.2. Kainuun lentoliikenteen palvelutason ja saavutettavuuden parantaminen

Tavoite: Kainuun elinkeinoelämän ja ihmisten liikennetarpeita vastaavien infra- ja palveluratkaisujen varmistaminen kansallisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa.

- Kainuun lentoliikenteen jatkuvuus markkinaehtoisena syksystä 2022 lähtien; edellytyksenä onnistunut ostopalveluliikenteen toteuttaminen vuoden 2022 aikana ja lentotuote, joka on alueen mahdollisuuksia ja tarpeita vastaava (mm. kalustolla, joka mahdollistaa myös harrastusvälineiden kuljetuksen lennoilla)
- Kainuun markkinointi lento- ja junaliikenneoperaattoreille vetovoimaisena matkailukohdealueena erityisesti kansainvälisen matkailun mahdollistaminen ja kehittäminen
- Matkaketjuja tukevat konkreettiset ratkaisut, jotka palvelevat koko aluetta mm. lentotaksitoiminnan turvaaminen.
- Kajaanin lentokentän ja kenttätoimintojen kehittäminen mm. mahdollistaen charter-koneiden saapumisen; hankkeet charter-lentojen saamiseksi alueelle
- Kuhmon pienlentokenttähankkeen edistäminen (kiitotien kunnostus) ja varautuminen sähkölentokoneiden yleistymiseen Kainuussa

2.3. Elinkeinoelämälle tärkeiden tieyhteyksien kehittäminen

- Valtatie 5 keskeiseksi valtakunnalliseksi kehittämiskohteeksi: nopeutta ja sujuvuutta parantavat kehittämisinvestoinnit sekä vetovoiman kehittämishankkeet
- Vt22 yhteysvälin parantamisinvestoinnit v. 2010 esiselvityksen mukaisesti ja tieluokituksen muutos (Vartiukseen)
- Yleisille teille yli hallituskausien ulottuva ohjelma, jolla korjausvelkaa pienennetään myös alempiasteisella tieverkolla. Yhdysteiden päällysteiden kunto tulee saattaa tavoiteltavaan kuntotilaan kiireellisesti ja päällysteiden uusimiväli tulee puolittaa 50 vuodesta 25 vuoteen.
Tieluokituksia on nostettava siellä, missä se on elinkeinoihin ja liikenneturvallisuuteen perustuen tarkoituksenmukaista. Ilmastonmuutoksen vuoksi talvikunnossapidon rahoitusta on lisättävä 20 % nykyiseen verrattuna. Esimerkiksi puunjalostuksen arvoketjut alkavat kaikkein heikoimpien tieosuuksien alueilta ja kelirikot ovat rajoittamassa koko arvoketjun kehittymistä.
- Maa- ja metsätaloutta, matkailua ja muuta yritystoimintaa tukevan alemman tieverkon kehittämistarpeiden priorisointi, suunnitelmavalmiuden parantaminen ja riittävä rahoitus
 - o Hyrynsalmi-Kuhmo-tien kunnostus
 - o Kainuun matkailuklusterin selvityksen käynnistäminen (hankerahoitus) Kainuuseen

2.4. Kainuun rautatieyhteyksien nopeuttaminen ja kehittäminen

- Henkilöjunaliikenteen palvelutason ja yhteyksien kehittäminen ja lisääminen matkailun, elinkeinoelämän ja työssäkäyntiliikenteen tukemiseksi sekä kasvavan matkustajamäärän ja vähähiilisen liikkumisen tarpeisiin
- Savonradan henkilöliikenteen nopeuksia parantavat hankkeet (Kouvola-Kajaani) ja tavaraliikenteen toimintaedellytysten parantaminen sekä Savon radan saaminen seuraavaksi valtakunnalliseksi ratahankkeeksi; kehittämistoimenpiteiden suunnitteluvalmiuden kohottaminen (tarveselvitys, ratasuunnitelmat)
- Suomen kestävän matkailun 2030 strategiaan sisältyvän yöjunakokeilun käynnistäminen ja junamatkailun edistäminen saavutettavuuden ja kestävyysnäkökulmista
- Itärata-yhteistyö Itä-Suomessa: Helsinki-Porvoo-Kouvola-ratayhteyden edistäminen kaavoituksessa ja suunnittelussa (hankeyhtiö)
- Oulu-Kontiomäki-Vartius välityskyvyn parantaminen sekä alle kahden tunnin junayhteys Kajaani-Oulu välille
- Vuokatti-Kontiomäki-yhteyden matkustajaliikenteeseen ottaminen, Karjalan radan kehittäminen matkustajaliikenteeseen ja Porokylä-Vuokatti yhteyden kunnostaminen; kiskobussiyhteydet Kajaani-Vuokatti ja Vuokatti-Nurmes-Joensuu
- Koillisradan (Kontiomäki-Kemijärvi/Salla) ja muiden uusien yhteystarpeiden

selvittäminen ja suunnittelu; Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaratkaisut, radan sähköistäminen Pesiökyllälle saakka

2.5. Tietoliikenneyhteyksien ja datapalvelinkeskusten kehittäminen

Tavoitteet: Kainuun digitaalisen saavutettavuuden parantaminen: Renforsin Rannan datakeskusten kehittäminen ja toimenpiteet alan osaamisen kasvattamiseksi. Mahdollistetaan työskentely paikkariippumattomasti monipuolisista ja kattavista datayhteyksistä koko maakunnassa.

- EuroHPC-hankkeen eli tieteellisen laskennan huipputietokoneinvestoinnin synnyttämän vetovoiman ja AIKA-brändin hyödyntäminen; yhteistyö CSC:n kanssa
- Mannertenvälisen kaapelihankkeen edistäminen yhteistyössä Cinia Alliancen kanssa ja siihen liittyvien Suomen yhteyksien valmistelu Kajaanin kautta
- Sähköverokannustimien saaminen palvelinkeskusten kilpailukyvyä parantamiseksi
- Kattavat kiinteät ja mobiilit laajakaistayhteydet koko maakunnan alueelle
- Julkisten sähköisten palvelujen kattava saatavuus sekä yritystoiminnan ja paikkariippumattoman työn edellytykset

2.6. Sähkö- ja jakeluverkkoihin liittyvät toimenpiteet

- Tuulivoimatuotannon merkittävän lisääntymisen huomioon ottaminen Fingrid Oyj:n kantaverkon kehittämisessä; YVA-menettelyt, yleissuunnittelu, investointipäätökset
 - o Kainuusta pohjoiseen suuntaava, nykyiseen kantaverkkoon Lapissa yhdistyvä sähköntalolinja
- Kompensaation edistäminen niille kunnille, jotka ovat kokonaan tai osittain tuulivoimarakentamisen ulkopuolella maanpuolustuksellisista syistä
- Porrastetun sähköveron käyttöönotto Suomessa ja muut toimenpiteet sähköntalointojen kohtuullistamiseksi
- Sähkö- ja biokaasun jakeluverkostojen nopea laajentaminen koko maan kattavaksi sekä - suurteholatausasemien riittävä verkosto Kainuun alueelle

3. Investointien varmistaminen edunajamisen keinoin

Tavoite: Kainuun tuotannollisen investointipotentiaalin hyödyntäminen ja hankkeiden edistäminen toteuttaen vihreän ja digitaalisen siirtymää alueen vahvuuksien pohjalta

- KaiCell Fibers Oy:n biojalostamon toteutumisen varmistaminen: investointipäätöksiä tuleva yhteistyöprosessi (Investoi Paltamoon -hanke) ja tarvittavien infrahankkeiden varmistaminen
- Kaivannaisalan investointien varmistaminen mm. Terrafame Oy:n uusinvestoinnit uraanin tuottamiseen, Otanmäki Mine Oy:n ilmeniitin tuotanto, Sotkamo Silver Oy:n tieyhteys, Elementis Mineralis, Suomussalmen hankkeet (Nordic Talc, Kiannanniemen kaivoshankkeet)

- Kainuun vientisahojen ja Kuhmon Woodpolis-alueen yritysinvestointien turvaaminen tuotantovolyymien ja jalostusasteen nostamiseen sekä sivuvirtojen hyödyntämiseen
- Metsäbiotalouden sivuvirtojen hyödyntämiseen liittyvät investoinnit (Kajaanin Renforsin ranta, St1, Kuhmon Woodpolis-teollisuusalue)
- Kainuun matkailusektorin investointien varmistaminen mm. Hossa, Vuokatti, Kuhmo, Suomussalmi, Ukko-Halla ja Paljakka
 - o matkailuinfran investointien vauhdittaminen
 - o Kalevalan nostaminen osaksi Suomen maabrändiä
- Investointien rahoitusinstrumenttien hyödyntäminen
 - o Uusien riskirahoitusvaihtoehtojen hakeminen mm. rakennerahasto-ohjelmalla
 - o Suomen kestävä kasvun vihreän ja digitaalisen siirtymän investointihankkeet
 - o EU:n suoran investointirahoituksen selvittäminen (Arctic Investment Platform)

4. Maakunta- ja kuntatason vahvistaminen

Tavoite: Alueellisen ja paikallisen päätösvallan (itsehallinnollisuus) ja taloudellisen liikkumavaran varmistaminen kansallisen ja EU:n politiikkojen toimeenpanossa

4.1. Maakuntien päätösvallan vahvistaminen

- Aluekehittämiskeskustelujen käytännön vahvistaminen (valtioneuvoston ja maakunnan välinen vuosittainen neuvottelu), tuodaan ja nostetaan esille maakunnan kunnissa sijaitsevat osaamiskeskittymät ja ekosysteemit
- Maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisessa maakuntakaavojen sisältöjen ja oikeusvaikutteisuuden turvaaminen
- Maakuntien sopimuksellisen yhteistyön alan laajentaminen kuntien ja muiden maakuntien kanssa
- Kainuun keskussairaalan säilyttäminen erikoissairaanhoidon ja ympärivuorokautisen päivystyksen sairaalana ml pysyvä lupa synnytyssairaaloiminnalle
- Säilytettävä mahdollisuudet laajentaa tulevaisuudessa maakuntiin monialaiset tehtävät ja lisätä maakuntien vastuuta luonnonvaroihin liittyvässä suunnittelussa ja päätöksenteossa.

4.2. Aluekehittämisen rahoitusvälineiden kokoaminen ja EU-ohjelmien aluelähtöisyys

- Itä- ja Pohjois-Suomi rakennerahasto- ja maaseutuohjelma-alueena ja sen harvaan asutukseen ja pitkiin etäisyyksiin perustuvan erityisaseman (NSPA) turvaaminen ja vahvistaminen EU-säädännössä
- Alueellisesti oikeudenmukaiset toimenpiteet EU:n eri rahoitusvälineiden ja linjausten toimeenpanossa
- Hakeutuminen osaksi Interreg Aurora toiminta-alueetta
- Kansallisen yritysrahoituksen ja kansallisten aluekehitysmäärärahojen (ml. sopimuksellisuus) ja alueellisen kuljetustuen kasvattaminen
- Harvaan asutun maaseudun tunnistaminen elinvoiman lähteenä ja erityistoimenpiteiden kohdentaminen alueelle

4.3. Maakuntien ja kuntien rahoituksen varmistaminen

- Hyvinvointialueiden tehtävien hoitoon sekä asukkaiden palvelutarpeisiin ja tasa-arvoiseen saatavuuteen kuuluva rahoituksen turvaaminen; olosuhde-erojen huomiointi rahoituksen kohdennuksessa (huom. asukaslukukriteerin painoarvo)
- Kainuun kuntien taloudellinen liikkumavara on turvattava ottamalla valtiosuoksissa ja muissa päätöksissä huomioon maantieteelliset olosuhde-erot.

5. Monipaikkaisuus ja paikkariippumaton työ

Tavoite: Kainuu monipaikkaisen asumisen mallimaakunnaksi. Paikkariippumattomuuden hyödyntäminen ja monipaikkaisuus vahvistaminen aluekehittämisessä huomioiden naisnäkökulma

- Vaikuttaminen tukeviin lainsäädäntöhankkeisiin, suunnitelmiin ja linjauksiin monipaikkaisuuden huomioon ottamiseksi erit. kaksoiskuntalaisuus- ja /verotuskäytännöissä
- "Norjan mallin" mukainen opintolainahyvitys koko Kainuuseen koulutetun työvoiman saamisen helpottamiseksi
- Ajasta ja paikasta riippumattomien valtionhallinnon tehtävien mahdollistaminen koko maassa. Valtion alueellisen läsnäolon vahvistamiseksi: työpaikkoja tulee julistaa avoimeksi nykyisin henkilökuntaa sijaitsevilla paikkakunnilla ei vain keskuksissa.
- Metsähallituksen ja sen luontopalveluiden sekä muiden valtion laitosten toiminnan jatkuvuus ja vahvistaminen Kainuussa mm. Ystävyden puiston lakisääteisen tutkimustoiminnan nostaminen ja Maahanmuuttoviraston toiminnan jatkuminen ja vahvistuminen Kuhmossa

6. Kansainvälinen edunajaminen ja rajayhteistyö

Tavoite: varmistaa Kainuun ja maakuntien kansainvälisen yhteistyön toimivuus ja resurssit.

Kainuun liitto toteuttaa EU:n toimintaan kohdistuvaa edunvalvontaa yhteistyössä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa. Edunajamisen tavoitteet määritellään Itä- ja Pohjois-Suomen EU-toimiston vuosisuunnitelmassa. Alueiden toimijat voivat myös hyödyntää suoraan toimiston asiantuntemusta ja suhteita omilla toimeksiannoilla. Kainuun liiton kv. toiminnan tavoitteet on asetettu liiton toiminta- ja taloussuunnitelmassa.

Venäjän ja Ukrainan sodan olleessa käynnissä Kainuun ja muiden maakuntien raja-alueyhteistyö Venäjän suuntaan on keskeytynyt. Raja-alueyhteistyöllä on ollut moninainen merkitys Kainuun ja rajamaakuntien aluekehitykselle. Tällä hetkellä tilanteen kehitys on asiantuntija-arvioiden perusteella arvaamaton. Venäjä-yhteistyöhön liittyvät mahdollisuudet ja tavoitteet uudessa tilanteessa on mahdollista arvioida vasta akuutin kriisin ratkettua.

7. Lainsäädäntö, muut valtion toimet ja tuleva hallitusohjelma

Kainuun maakuntahallituksen (laajennettu kokoonpano) kokouksissa käsitellään jatkuvasti Kainuun kannalta keskeisten **lainsäädäntöhankkeisiin** vaikuttamista.

Tulevaan hallitusohjelmaan vaikuttaminen valmistellaan yhteisesti maakunnan liittojen kesken. Tavoitteiden valmistelu alkaa keväällä 2022 ja tavoitteet hyväksytään syyskaudella Itä- ja Pohjois-Suomen neuvottelukuntien kokouksissa.

Erillistavoitteita valtion toimenpiteisiin liittyen ovat mm.:

- Valtion toimenpiteiden vahvistaminen puurakentamisen edistämiseksi erityisesti EU:n vihreän siirtymän toimenpiteissä
- Metsähallituksen luontokohteiden korjausvelan suunnitelmallinen vähentäminen ja matkailullinen markkinointi yhteistyössä Metsähallituksen kanssa erityisesti kalastus- ja metsästysmatkailussa
- Paljakan luonnonpuiston nykyistä laajemman hyödyntäminen (luontoarvot huomioiden); Hyrynsalmen kunnan aloite Ukkohalla-Paljakka-retkeilyalueen kehittämisestä
- Maakunnallisen edustuksen lisääminen Kuhmon suurpetotyöryhmään ja sen näkökulman tuominen valtakunnalliseen petopolitiikkaan
-
- .

Liite 2: Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien hallitusohjelmataavoitteet

Seuraavassa on esitelty Itä- ja Pohjois-Suomen neuvottelukunnan kokouksessaan 7.12.2022 hyväksymät Itä- ja Pohjois-Suomen hallitusohjelmataavoitteet.

Taustaksi yhteisten hallitusohjelmakannanottojen valmistelulle

Tulevan hallitusohjelman – ja Itä- ja Pohjois-Suomen tavoitteiden – tulee pohjautua realistiseen tilannearvioon alueiden ja koko Suomen muuttuneista kehitystekijöistä kuten muuttunut geopoliittinen tilanne: Venäjän hyökkäyksen heijastusvaikutukset ja uhkat Suomen talouskehitykseen sekä alueellisesti erityisesti itäiseen Suomeen. Suomen kilpailukyvyyn haasteet tuottavuuden, investointien ja työllisyyden kehityksessä. Vihreän siirtymän konkreettinen toimeenpano; investointien tarve. Työvoiman ja osaamisen tarpeen ja saatavuuden tulevat ongelmat.

-> valtiovallan on huolehdittava turvallisuudesta, huoltovarmuudesta ja taloudesta

-> Itä- ja Pohjois-Suomi tarjoaa näihin ratkaisuja koko Suomen hyväksi;

hallitusohjelmataavoitteemme liittyvät näiden tavoitteiden toteuttamiseen alueiden vahvuuksia hyödyntäen;

-> hallitusohjelman tulee vapauttaa alueemme kehityspotentiaali!

Yhteiset tavoitekokonaisuudet

Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset tavoitteet on koottu seuraavien viiden teeman alle:

Saavutettavuus, Osaava työvoima, Investointien varmistaminen, Eurooppa-politiikka, Alue- ja kuntatason vahvistaminen. IP-huippukokous antoi näiden pohjalta kannanoton 2.9.2022. Nämä linjaukset on hyväksytty IP-neuvottelukunnassa 7.12.2022. Maakunnat jatkavat yhteistyössä tavoitteiden edistämistä ja yksityiskohtaisten esitysten valmistelua: Viestintään tavoitteista puolueille, eduskuntavaaliehdokkaille ja julkisuuteen. Valmistellaan yksityiskohtaiset tavoitteet keskeisille teemoille hallitusneuvotteluja varten.

Saavutettavuus

Liikenne 12 ohjelman kriteereiden perusteiden uudelleentarkastelu vientikuljetusten, huoltovarmuuden, sotilaallisen liikkuvuuden ja suurhankkeiden investointien näkökulmasta; hk-indeksin uudistaminen ja vähäliikenteisten väylien teollisuuden arvoketjujen huomioon ottaminen Traficomien analyysimallissa

Pohjois- ja Itä-Suomen alueiden saavutettavuuden turvaaminen (lento-,tie- ja raideliikenne, satamat, matkaketjujen kehittäminen teknologisin ratkaisuin, kattavat laajakaistayhteydet) kilpailukyvyn näkökulmasta:

Kaikista maakunnista turvataan alle 3 tunnin saavutettavuus pääkaupunkiin

Itä- ja Pohjois-Suomen lentokenttäverkoston turvaaminen ja kehittäminen; tuetaan sähkö- / päästöttömän lentoliikenteen kehittymistä investoinneilla maakuntakenttiin

Ostoliikenteen laajentaminen raideliikenteen kriittisten pullonkaulojen ratkaisemiseksi

TEN-T-verkon toteutuksen etenemisen varmistaminen:

Itä- ja Pohjois-Suomen kytkeytyminen Pohjois-Ruotsin ja Norjan liikenneverkkoon

Savon ja Karjalan ratoja kehitetään osana Itärata-kokonaisuutta

Pohjoisen tulee tarjota "Itämeri-riippumaton" yhteys länteen, mikä vahvistaa investointien saantia Suomeen

Vähäliikenteisen tie- ja rataverkon korjausvelan pienentäminen ja talvikunnossapito (tiet ja soratiet, jotka ovat elinkeinoelämälle ja matkailulle tärkeitä). Autoilun kustannusten pitäminen kohtuullisena; kestävät biopolttoaineet.

Osaava työvoima

Sujuva työperäinen maahanmuutto: kansallisen työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton ohjelman toteutus alueiden erityispiirteet ja tarpeet huomioiden; työvoimasta pysyviksi asukkaiksi

Koulutetun työvoiman saatavuuden ratkaisut alueellisesti:

koulutuksen aloituspaikkojen riittävyys ja laatu turvattava ml huoltovarmuuden ja turvallisuuden koulutusalat

oppilaitosten kansainvälistyminen ja vetovoima, englanninkielisen koulutuksen mahdollisuus myös toiselle asteelle

alueilla toteutettavan osaajien koulutuksen vahvistaminen

kokeilut ja pilottihankkeet esim. opintolainojen takaisinmaksun huojennus

ratkaisut kohtaantohaasteisiin huomioiden julkisen ja yksityisen sektorin työvoima- ja osaamistarpeet (mm. erilaiset kokeilut).

Edistetään tki-rahoituslainsäädännön toteuttamista (4 % BKT:stä):

TKI-rahoitusta pystyttävä suuntaamaan alueellisesti nykyistä laaja-alaisemmin (innovaatioekosysteemien kehittäminen kaikissa maakunnassa).

Alueiden kykyä tulokselliseen TKI rahoituksen käyttöön on kehitettävä

Investointien edellytykset

Vihreän siirtymän mahdollistavien investointien vauhdittaminen

Investointirahoituksen mahdollisuuksien lisääminen

Esteiden ja kannusteiden arviointi: tarvittavat toimenpiteet mm. lupaprosessin yksinkertaistaminen, muutoksenhaun nopeuttaminen, viranomaisten välisen yhteistyön sujuvoittaminen ja työnjako.

Alueittaisten vahvuuksien luonnonvaroihin perustuvien vahvuuksien hyödyntämisessä.

Ympäristö- ja metsäpolitiikassa on huomioitava alueiden erityispiirteet ja toimeenpanossa turvattava kansallinen ja alueellinen liikkumavapaus

Nykyisten varuskuntien ja puolustuksellisen infran kehittäminen

Huoltovarmuuden vahvistaminen energian tuotannossa

turvataan energian riittävyys lyhyen aikavälin täsmätoimenpitein (turve),

vahvistetaan alueellisia energiainvestointeja: uusiutuvan/bioenergian tuotantomuodot, pienydinvoiman mahdollisuudet,

turvataan energiaintensiivisen teollisuuden tarpeet ja vihreän sähkön saatavuus koko IP-alueella,

varmistetaan sähköverkon siirtokapasiteetti ja

vahvistetaan hajautettua energian tuotantoa ja varastointia.

Eurooppa-politiikka

Muuttuneen geopoliittisen tilanteen vaikutukset huomioiva kansallinen ja Eurooppa-politiikka itäisen Suomen elinvoiman vahvistamiseksi: uusien kriteerien valmistelu; raja-alueiden erityisasema (mkl. hama kriteeri); IP avaa itärajan merkitystä ja IP alueen potentiaalia Bru:n

IP-kokonaisuus: pohjoisten harvaan asuttujen alueiden ja syrjäisten sekä raja-alueiden erityisasema – rahastorakenteen ja allokaatiokriteerien linjaus kansallisten ratkaisujen merkitys

Harvaan asutuksen, pitkien etäisyyksien, pohjoisen ilmaston ja pitkän EU-ulkorajan huomiointi Suomen EU-tavoitteissa mm. liikenne- ja turvallisuuspolitiikoissa (huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus) (EU:lta uusi investointipaketti)

Maatalousrahoituksen asema EU-budjetissa ja tukirakenne; ruokaa tuottava maatalous tarvitsee tukea ja elintarvikehuoltovarmuuden ja omavaraisuuden vahvistamisen toimenpiteitä

Metsien monikäyttöisyys ja EU-metsäpolitiikan rajat

Alue- ja kuntatason vahvistaminen

Kuntien talouden vakauttaminen, riittävä rahoitus ja elinvoimatehtävien vahvistaminen

Valtion alueellisen aidon läsnäolon, päätösvallan ja kehittämistehtävien turvaaminen koko maassa

Tehtävien hoidon hajauttaminen etätöitä hyödyntäen

Valtion aluehallintoa uudistettaessa tulee turvata valtiotoimijoiden toimivalta, kehitystehtävät ja yhteys maakunnan liittojen ja hyvinvointialueiden kumppanina

Maakunnan liittojen aseman ja roolin vahvistaminen

Hyvinvointialueiden rahoituskehityksen turvaaminen

väestönkehityksen, ikääntyvän väestön ja väestön palvelutarpeen alueellisten erityispiirteiden huomioonottaminen; väestökriteerin painoarvon pienentäminen

yliopistosairaaloiden erityistehtävien hoitaminen hyvinvointialueille ohjattuna lisärahoituksena tai erillisrahoituksena

Paikallinen kehittäminen ja kansalaisyhteiskunta

Liite 3: Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelujen yhteistyöasiakirja 2022

Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen keskustelut käytiin 3.2.2022. Kainuun ALKE-keskustelujen teemoja olivat: 1) Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen, 2) Kainuun saavutettavuuden parantaminen sekä 3) investointien turvaaminen. Neuvottelujen tuloksena valmisteltiin Kainuun ja valtioneuvoston ALKE- yhteistyöasiakirja, jossa on yksilöity toimenpiteet, Kainuun ja valtioneuvoston yhteistyönä toteutettavaksi.

Kainuu on saanut yhteistyöasiakirjan toimenpiteiden käynnistämiseen 619 000 euroa kansallista AKKE rahoitusta, joka on Kainuun liitolle myönnettävää kansallista aluekehitysrahoitusta. Sen käyttö edellyttää normaalia hankemuotoista toimintatapaa omarahoituksineen. Yhteistyöasiakirjassa on määritelty AKKE- määrärahan kohdentaminen:

- 1) Kajaanin yliopistokeskuksen yliopistokoulutuksen kehittäminen, 100 000 €,
- 2) Sote-alan kansainvälinen rekrytointi- ja koulutusmalli (Tutkinnosta tutkintoon ja töihin Kainuuseen), 300 000 €,
- 3) Kainuun matkailun kansainvälinen markkinointi, 100 000 €,
- 4) Kainuun metsäbiotalouden investointien toteutettavuusselvitys, 119 000 €.

1. Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen (1/2)

Ilmiön/käsillä olevan tilanteen kuvaus	Kehittämisen kärjet/haasteet/mahdollisuudet	Tavoite
<p>Työvoiman eläköityminen, tuotannolliset investoinnit, yritysten kasvu ja uusien perustaminen ovat luoneet työpaikkoja ja pahentaneet rekrytointiongelmia ja työvoimapulaa. Lokakuu 2020 – syyskuu 2021 TE-palveluihin ilmoitettiin 13035 avointa työpaikkaa (reilu 1000/kuukausi). Syyskuun 2021 lopussa työttömiä oli 2766 ja työttömyys 8,9 %, mikä on matalammalla kuin koskaan aiemmin (rakenteellinen työttömyys 62 %).</p> <p>Työmarkkinoille tulevien nuorten määrä on vuosittain noin 500 henkilöä eläköityviä pienempi. TKn (2021) väestöennuste: 15–64-vuotiaiden määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä yli 21 %.</p> <p>KEVAN eläköitymisennuste: vuoteen 2030 yli 3000 kuntatyöntekijää eläköityy (yli 38 % kuntatyöntekijöistä). Kainuun väestö ei riitä avoimiin työpaikkoihin. Muillakin alueilla on työvoimapulaa, joten Suomen ikäluokat tuskin riittävät ja tarvitaan maahanmuuttoa. Suurin työvoimapulaa on SOTE:ssä. Lisäksi paljon pulaa on rakennus-, metsä-, metalli- ja kalvanäisalan työntekijöistä, silvoista, kodinhoitajista, teollisuuden työnjohtajista, taloushallinnon toimistotyöntekijöistä, psykologeista sekä opettajista. Yritysten ja julkisen sektorin työnantajien vaikeudet ja käytettävissä olevat resurssit ky- rekrytointiin ovat riittämättömät. Työnantajien paljon käyttämät vuokratyöntantajirytykset eivät tuo alueelle asumaan asettuvia työntekijöitä.</p>	<p>Työelämän tarpeisiin vastaavan kasvatustalan koulutuksen kehittäminen ratkaisemaan opettaja- ja varhaiskasvattajapulaa Kainuussa</p> <p>Suunniteltu AKKE-määräraha (€)</p> <p>Työelämän tarpeisiin vastaavien koulutuspolkujen kehittäminen: KAMK koulutuksesta KYK:n organisoimaan yo-koulukseen</p> <p>Suunniteltu AKKE-määräraha (€)</p> <p>Työelämän tarpeisiin alueen veto- ja pitovoimaa vahvistavaa yo-koulutusta: Luodaan KYK:n digitaalisuutta hyödyntävää YO perustutkintokoulutusta (vuosittainen sisäänotto, KYK yhteistyöyliopistot antavat tutkinnot)</p> <p>100 000 eur</p>	<p>Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen: 1) nopeita ratkaisuja työvoimapulaan (kasvatustalan osaajien ja työntekijöiden eläköityvien tilalle uusia työntekijöitä, alan koulutusta ja tki:tä Kajaanin yo-keskukseen) 2) toimintatapoja reagoida muuttuviin työelämän tarpeisiin (koulutuspolkuja: AMK – YO) 3) vahvistaa Kainuun veto- ja pitovoimaa korkea- ja yliopistokoulutusta monipuolistamalla (Kajaanin yo-keskukseen lisää yo-perustutkintokoulutusta)</p>

Poikkihallinnollisuus: Merkitse, mihin eri ALKE-päätöksen osa-alueisiin kehittämisen kärjet liittyvät

☐	Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	☒	Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
☐	Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet	☒	Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy
☒	Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	☒	Aluekehittämisen toimintamalli

1. Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen (2/2)

Ilmiön/käsillä olevan tilanteen kuvaus	Kehittämisen kärjet/haasteet/mahdollisuudet	Tavoite
Ks. edellinen kalvo	<p>Pilotoidaan kaikille suomalaisille organisaatioille avoin poikkihallinnollinen toimintamalli SOTE-alan ky-rekrytointiin, osaamisen vahvistamiseen</p> <p>300 000 eur</p> <p>Kohdennetaan toimenpiteitä työhyvinvoinnin, työelämän laadun, uudenlaisten toiminta- ja työntekemisen tapojen johtamisen sekä työnantajakuvan kehittämiseen.</p>	<p>Lisätään Kainuun hyvinvointialueen ky-työntekijöiden rekrytoimista pysyviksi työntekijöiksi asumaan Kainuuseen. Luodaan toimintamalli, jossa lähtömaan kumppanikouluissa annetaan opetusta. KAMK:ssa vuoden siltakoulutus osaamisen päivittämiseksi: kohdemaan ylemmästä tutkinnosta suoraan samantasoiseen tutkintoon tai ylemmästä alempaan. Tärkeää poikkihallinnollinen yhteistyö, työelämäyhteys opintojen aikana, kielikoulutus, riittävästi opiskelijoita (koulutetaan Kainuussa osaajia myös muille alueille).</p> <p>Työhyvinvointi vahvistuu, työssä jaksetaan eläkeikään asti. Työnantajakuva ja työpaikkojen vetovoima Kainuussa vahvistuvat.</p>

Poikkihallinnollisuus: Merkitse, mihin eri ALKE-päätöksen osa-alueisiin kehittämisen kärjet liittyvät

☐	Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	☒	Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
☐	Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet	☒	Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy
☒	Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	☒	Aluekehittämisen toimintamalli

1. Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen

Toimenpiteet 1–3 kpl	Vaikutukset	Johtopäätökset: Maakunnan ja valtioneuvoston välineet
A: Työelämän tarpeisiin vastaavan yo koulutuksen kehittäminen: 1) kasvatustalon yo koulutusta opettaja- ja varhaiskasvatustajapulaan; 2) koulutuspolkujen kehittäminen KAMK koulutuksesta KYK:n organisoimaan yo-koulukseen	A: 1) nopeita ratkaisuja työvoimapulaan (tarvittavia kasvatustalon osajia) 2) toimintatapoja reagoida muuttuviin työelämän tarpeisiin (koulutuspolkuja: KAMK – YO (KYK) työvoimatarvealoille)	Kainuu: ESR, EAKR -rahoitus / kansallinen rahoitus; Kainuun toimenpideohjelma osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi 2022 – 2025 (Kainuu laatii toimenpideohjelman: vastuut ja roolit osaavan tv:n varmistamiseen) VN: Kainuulle rahoitusta koulutusohjelmien suunnitteluun ja toteutukseen (esitys Kurviselle 1/2022); OKM: <u>korkeakoulujen roolin vahvistaminen osaavan työvoiman saannin turvaamisessa</u>
Kainuun liitto / Jouni Ponnikas		
B: Työelämän tarpeisiin alueen veto- ja pitovoimaa vahvistavaa yo-koulutusta: Luodaan KYK:n digitaalisuutta hyödyntävää YO perustutkintokoulutusta	B: vahvistaa Kainuun veto- ja pitovoimaa korkea- ja yliopistokoulutusta monipuolistamalla (Kajaanin yo-keskukseen lisää yo-perustutkintokoulutusta) ja tuottaa os. työvoimaa työmarkkinoiden tarpeisiin	Kainuu: ESR, EAKR -rahoitus/ kansallinen rahoitus; Kainuun toimenpideohjelma osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi 2022 – 2025 VN: Kohdennettua AKKE rahoitusta (100 000 eur) koulutusohjelmien suunnitteluun
Kainuun liitto / Jouni Ponnikas		
C: Pilotoidaan kaikille suomalaisille organisaatioille avoin poikkihallinnollinen toimintamalli SOTE-alan kv-rekrytointiin ja osaamisen vahvistamiseen	C: Saadaan kv-työntekijöitä asumaan Kainuuseen ja muille hyvinvointialueille. KAMK:ssa vuoden siltakoulutus osaamisen päivittämiseksi.	Kainuu: ESR, EAKR -rahoitus, Kainuun toimenpideohjelma osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi 2022 – 2025 VN: Kohdennettua AKKE rahoitusta (300 000 eur) kv-osaajien rekrytointimallin suunnitteluun ja toteutukseen; <u>Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden –ohjelma, Ulkomaalaislain uudistus</u>
Kainuun liitto / Jouni Ponnikas		

1. Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen

Toimenpiteet 1–3 kpl	Vaikutukset	Johtopäätökset: Maakunnan ja valtioneuvoston välineet
Kohdennetaan toimenpiteitä työhyvinvoinnin, työelämän laadun, uudenlaisten toiminta- ja työntekemisen tapojen johtamisen sekä työnantajakuvan kehittämiseen.	Työhyvinvointi vahvistuu, työssä jaksetaan eläkeikään asti. Työnantajakuva ja työpaikkojen vetovoima Kainuussa vahvistuvat.	Kainuu: ESR rahoitus - työhyvinvointihankkeet, kärkitoimialojen vetovoiman vahvistaminen osana mainetyötä VN: Työhyvinvoinnin pilottikokeiluja Kainuuseen; <u>Työelämäohjelmat sekä Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoitus P3 ja P4 soveltuvin osin.</u>
Kainuun liitto / Jouni Ponnikas		
Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen / työvoiman kohtaanto	Työvoiman kohtaanto paranee; työllisyysaste nousee; työttömyys alenee ja väestön hyvinvointi paranee	Kainuu: TE-palveluiden siirto paikallistasolle sekä Työllisyyden kuntakokeilu VN: Pohjoismainen työvoimapalvelumalli, ESR valtakunnalliset hankkeet, Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoitus P3 ja P4 soveltuvin osin ; TE-palveluiden siirto paikallistasolle sekä Työllisyyden kuntakokeilu – uudistusten valtakunnallinen tuki ja ohjaus, <u>Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden –ohjelma</u>
Kainuun liitto / Jouni Ponnikas		
Toimenpide 3		
Vastuutaho/vastuuhenkilö		Valtioneuvoston välineet

2. Kainuun saavutettavuuden parantaminen

Ilmiön/käsillä olevan tilanteen kuvaus	Kehittämisen kärjet/haasteet/mahdollisuudet	Tavoite
Kainuun ja Itäisen Suomen liikenneinfrastruktuurille kuvaavaa on jälkeenjääneisyys verrattuna Etelä- ja Länsi-Suomeen. Tämä näkyy tieverkon ja rataverkon kunnossa, toimintavarmuudessa ja palvelukyvyyssä, junaliikenteen saavutettavuudessa ja lentoliikenteen jatkuvuuden epävarmuudessa. Kainuun valmistava teollisuus kasvaa ja tuotteiden sekä raaka-aineiden toimivan logistiikan edellytyksenä ovat toimivat liikenneyhteydet. Matkailun ja muun yritystoiminnan kasvu edellyttävät alueen hyvää saavutettavuutta eri liikennemuodoilla. VJS:n tavoitteena on alle 3 h matka-aika pääkaupungin ja maakuntakeskusten välillä. Kajaani – Helsinki välillä tämä edellyttää lentoyhteyttä. Koronapandemia vuonna 2020 lopetti lennot Kainuuseen kahdeksaksi kuukaudeksi. Lentoliikenne Kainuuseen jatkuu valtion kustantamana ostopalveluna elokuun 2022 loppuun saakka. Työperäinen matkustaminen vähenee. Matkustajia Kajaanin reitille tarvitaan lisää matkailijoista, jotta liikennöinti on kannattavaa ja lentoyhteys pysyvä. Kainuulla erinomaiset mahdollisuudet kansainvälisen matkailun kasvuun, mikä tukee ja tarvitsee sujuvia lentoyhteyksiä.	<p>Savonradan nopeuttamisen suunnittelun sisällyttäminen Väyläviraston suunnitteluohjelmaan.</p> <p>-</p> <p>Vt5 suunnitteluvalmiuden parantaminen Etelä-Savon ja Pohjois-Savon alueella.</p> <p>-</p> <p>Lentoliikenteen merkityksen ja jatkuvuuden huomioiminen ja siihen liittyviin haasteisiin valmistautuminen sekä Kainuun matkailun kansainvälistymisen edistäminen vahvalla kehityspanostuksella = markkinointirahoitusta</p> <p>100 000 eur</p>	Koko Suomen saavutettavuuden parantaminen. Itäisen Suomen junaliikenteen saavutettavuuden parantaminen ja noin viiden tunnin matka-aika henkilöjunalla Helsingistä Kajaaniin pitkällä aikavälillä. Valtatie 5 kehittämisen jatkaminen. Perusväylänpidon rahoitustason nosto (muut kuin pääväylät). Kainuun lentoliikenteellinen saavutettavuuden jatkuvuus turvataan markkinaehtoisesti tai muilla tavoilla. Kainuun kilpailukyky ja vetovoima asumis-, matkailu-, työnteko-, opiskelu-, yrittäjyys- ja investointikohteenä vahvistuvat. Kainuun matkailu kansainvälistyy matkailutuotteiden kehittämisellä, markkinointiyhteistyöllä (Arctic Lakeland) Visit Finlandin kanssa sekä kansainvälisten investointien houkutelulla.

Poikkihallinnollisuus: Merkitse, mihin eri ALKE-päätöksen osa-alueisiin kehittämisen kärjet liittyvät

☐	Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	☒	Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
☒	Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet	☐	Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy
☒	Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	☐	Aluekehittämisen toimintamalli

2. Kainuun saavutettavuuden parantaminen

Toimenpiteet 1–3 kpl	Vaikutukset	Johtopäätökset: Maakunnan ja valtioneuvoston välineet
Savonradan nopeuttamisen suunnittelun sisällyttäminen Väyläviraston suunnitteluohjelmaan.	Itäisen Suomen junaliikenteen nopeuden parantaminen; noin viiden tunnin matka-aika henkilöjunalla Helsingistä Kajaaniin pitkällä aikavälillä. Koko Suomen ja I-Suomen kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus työ-, vapaa-ajan, matkailu- ja tavaraliikenteessä paranevat.	Kainuu: Olla tiiviisti mukana aktivoimassa eri tahojen yhteistyötä rataliikenteen operatiivisessa kehittämisessä. VN: Savonradan nopeuttamisen suunnittelun sisällyttäminen Väyläviraston suunnitteluohjelmaan.
Kainuun liitto / Sanna Schroderus		
Vt5:n suunnitteluvalmiuden parantaminen Etelä- ja Pohjois-Savon ja Kainuun alueella.	Valtatie 5 kunto, välityskyky ja liikenneturvallisuus paranevat. Koko Suomen ja Itä-Suomen kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus paranevat.	Kainuu: Olla tiiviisti mukana aktivoimassa eri tahojen yhteistyötä tieverkon hyödyntämisessä ja kehittämisessä. VN: Resurssien suuntaaminen niin, että Vt5 suunnittelu- ja toteutusvalmius paranevat; Tietopohjan lisääminen Liikenneverkon strategiseen tilannekuvaan.
Kainuun liitto / Sanna Schroderus		
Markkinaehtoisen lentoliikenteen jatkuvuuden varmistaminen vauhdittamalla kv-matkailun kasvua Kainuuseen. Kehitetään saavutettavuutta (erityisesti lentoliikenne) sekä kv-matkailutuotteita, -osaamista, -markkinointia, Kainuun kv-näkyvyyttä ja toteutetaan kv-markkinointikampanjoita.	Kainuun lentoliikenteellinen saavutettavuuden jatkuvuus varmistuu markkinaehtoisesti tai muilla tavoilla. Kansainvälinen matkailu Kainuuseen kasvaa markkinointiyhteistyöllä (Arctic Lakeland, Kainuu ja Visit Finland) sekä kansainvälisillä investoinneilla ja osaamisen vahvistamisella.	Kainuu: Aktivoi yhteistyötä lentoliikenteen kehittämisessä. Huomioi lentoliikenteen jatkuvuuden hankkeiden rahoittamisessa. Toteuttaa Kainuun kv-matkailun markkinointiyhteistyötä (Arctic Lakeland Kainuu ja Visit Finland) sekä TKI ja koulutusyhteistyötä yritysten kanssa. Kv-matkailun ja siihen liittyvän osaamisen kehittämishankkeet: EAKR ja ESR varoilla. VN: 1) Kohdennettua AKKE rahoitusta (100 000 eur) Kainuun matkailun kv markkinointiin, 2) Resurssien suuntaaminen niin, että Liikenne 12 -suunnitelman alueiden saavutettavuustavoitteet toteutuvat; Sähköisen lentoliikenneselvityksen tuottaman tiedon hyödyntäminen
Kainuun liitto / Pentti Malinen		

3. Investointien turvaaminen

Ilmion/käsillä olevan tilanteen kuvaus	Kehittämisen kärjet/haasteet/mahdollisuudet	Tavoite												
<p>Kainuun kestävä talouskasvu, yritysten kilpailukyky sekä raakaisujen tuottaminen ilmastokriisin (erityisesti fossiilisten raaka-aineiden ja tuotteiden korvaaminen uusiutuvilla) edellyttävät teollisia, palvelualan ja tutkimusinfrastruktuuri-investointeja (mkl, älykkäät teollisuusprosessien mittaukset ja optimointi sekä ennakoiva kunnossapito). Kainuuseen tavoitellaan 2,2 miljardin investointeja vuoteen 2025 mennessä. Kainuun maakuntaohjelmassa linjattu maakunnan kärki-investointihanke on metsäbiotalouteen kuuluva KCF:n biotuotetehdas Paltamoon (600 000 t sellutehdas, raaka-aineena paikallinen havu- ja koivukuitu sekä sahanake, myös sivuvirtojen jatkojalostaminen. KCF tuotannon aikaiset vaikutukset Suomeen noin 955 milj. ja Kainuuseen 720 milj. euroa / vuosi). Hanke lisää Kainuun metsien jalostusta omassa maakunnassa ja vahvistaa ratkaisevasti metsäbiotalouden liiketoimintakosysteemiä Kainuussa. Kuhmon Woodpolis puutuoteteollisuusalueelle tullut ja tulossa merkittäviä investointeja. Bioetanolin tuotanto Kajaanisissa on laajenemassa. Kajaanin Yo-keskus kehittää biotalouden tutkimus-yhteistyöhön fokusoituvaa biotalouden TKI ekosysteemiä (keskeistä on metsäbiotalouden sivuvirtojen tutkiminen ja tavoitteena uudet tuotteet, yritykset ja teolliset investoinnit Kainuuseen, esim. ligniinin jalostaminen biopohjaiseksi liimaksi (Kajaani) ja hyödynnettäväksi puutuoteteollisuuden komponenttien rakentamisessa (Woodpolis). Kainuun metsäbiotalouden kasvu vahvistaa alueen ilmastokädenjälkeä sekä veto- ja pitovoimaa. Tarvitaan investointien toteuttavuusselvitys vauhdittamaan strategisia investointeja.</p>	<p>Kainuun metsäbiotalouden ja siihen liittyvän tutkimusinfrastruktuurin, mittaustekniikan ja ilmastokädenjäljen vaatimien investointien toteuttavuusselvitys</p> <p>119 000 eur</p>	<p>1) Tilannekuva Kainuun metsäbiotalouden toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista strategisten investointien toteuttavuuteen ja kohdentamiseen. Tilannekuvasa analysoidaan ainakin toteutuneet metsäbiotalousinvestoinnit sekä bioetanolin, puurakentamisen ja teollisuuden sivuvirtojen potentiaalisten jalosteiden kysyntä ja näkömät. 2) Kokonaiskuva metsäbiotalouden tutkimusinfrastruktuurin, teollisuuden prosessien älykkäiden mittausten ja optimoinnin sekä koneiden ennakoivan (AI) kunnossapidon ja metsäbiotalouden ilmastomuutosta hillitsevien innovaatioiden investointitarpeista. 3) Strategisten metsäbiotalouden teollisten investointien toteutumisen varmistaminen 4) Kansallinen biotalousstrategia (TEM); investointien taksonomia-luokitukset (EU); vaikutukset hiilinieluihin ja ekologisen kestävyuden laskelmat otetaan huomioon investointien toteuttavuusselvityksessä</p>												
<p>Poikkialinnollisuus: Merkitse, mihin eri ALKE-päätöksen osa-alueisiin kehittämisen kärjet liittyvät</p> <table border="1"> <tr> <td>☒</td> <td>Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen</td> <td>☒</td> <td>Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana</td> </tr> <tr> <td>☒</td> <td>Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet</td> <td>☐</td> <td>Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy</td> </tr> <tr> <td>☒</td> <td>Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen</td> <td>☒</td> <td>Aluekehittämisen toimintamalli</td> </tr> </table>			☒	Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	☒	Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana	☒	Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet	☐	Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy	☒	Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	☒	Aluekehittämisen toimintamalli
☒	Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	☒	Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana											
☒	Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet	☐	Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy											
☒	Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	☒	Aluekehittämisen toimintamalli											

3. Investointien turvaaminen

Toimenpiteet 1–3 kpl	Vaikutukset	Johtopäätökset: Maakunnan ja valtioneuvoston välineet
<p>Kainuun metsäbiotalouden ja siihen liittyvän tutkimusinfrastruktuurin, mittaustekniikan ja ilmastokädenjäljen vaatimien investointien toteuttavuusselvitys</p> <p>Jouni Ponnikas / Kainuun liitto</p>	<p>Saadaan ajantasainen kuva Kainuun metsäbiotalouden, sen tutkimusinfrastruktuurin, mittaustekniikan ja ilmastokädenjäljen vaatimien investointien edellytyksistä sekä linjaukset vireillä olevien investointien strategisesta kohdentamisesta tilannekuvan edellyttämällä tavalla.</p>	<p>Kainuu: 1) metsäbiotalouden strategiatyö 2022, 2) investointistrategiatyö 2022. 3) Kainuu RIS3 ja Kajaani-Sotkamo innovaatioekosysteemisopimus 4) EAKR, ESR ja maaseuturahasto</p> <p>VN: kohdennettua AKKE rahoitusta (119 000 eur) Kainuun metsäbiotalouden investointien toteuttavuusselvitykseen; Kansallinen biotalousstrategia (TEM);</p>
<p>Toimenpide 2</p>	<p>Kuvaile, minkä asioiden odotetaan muuttuvan toimenpiteen seurauksena</p>	<p>Maakunnan välineet</p> <p>Valtioneuvoston välineet</p>
<p>Vastuutaho/vastuuhenkilö</p>		
<p>Toimenpide 3</p>	<p>Kuvaile, minkä asioiden odotetaan muuttuvan toimenpiteiden seurauksena</p>	<p>Maakunnan välineet</p> <p>Valtioneuvoston välineet</p>
<p>Vastuutaho/vastuuhenkilö</p>		

Julkaisuluettelo

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A

A:1	Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014-2015 (2013)
A:2	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015-2016 (2014)
A:3	Kainuu-ohjelma (2014)
A:4	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan selostus (2014)
A:5	Kainuun 1. vaihemaakuntakaava (2015)
A:6	Viestinnän linjaukset 2016–2020 (2015)
A:7	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016–2017 (2015)
A:8	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2017 - 2018 (2016)
A:9	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava 2016
A:10	Kainuu-ohjelma, Maakuntasuunnitelma 2035, Maakuntaohjelma 2018–2021 (2017)
A:11	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019-2020 Kasvua Kainuuseen (2018)
A:12	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava (2019)
A:13	Viestinnän linjaukset 2021–2024 (2021)
A:14	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2021-2022 (2021)
A:15	Kainuu-ohjelma (Maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 (2021))

Sarja B

B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatutkimus (2013)
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti (2013)
B:3	Kainuun ympäristöohjelma 2020 (2013)
B:4	Kainuun Venäjä -strategia 2020 (2013)
B:5	Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys (2013)
B:6	Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys (2013)
B:7	Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista – Kainuun biotalouden aluemallinnus. Aluekehityssäätiö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti (2014)
B:8	Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015 (2015)
B:9	Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. Kainuun ennakointihanke, Ramboll Management Consulting (2015)
B:10	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000-verkoston alueisiin (2015)
B:11	Ekologiset yhteydet, luontomatkailu ja hiljaiset alueet Kainuun aluekehityksessä ja maakuntakaavoituksessa. ELMA-hankkeen loppuraportti (2016)
B:12	Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet (2018)
B:13	Kainuun matkailustrategia 2018–2021 (2018)
B:14	Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelma (2018)
B:15	Luonnollisesti – Kainuu, Kainuun maakuntakuvatutkimus 2017 (2017)
B:16	Kainuun kaivannaistrategia 2019–2025 (2019)

- B:17 Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2019–2022 (2019)
- B:18 Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan seurantaraportti (2020)
- B:19 Monipaikkaisuus Kainuussa (2021)
- B:20 Naisnäkökulmaa Kainuuseen (2021)
- B:21 Kainuun Venäjä -strategia 2021–2027 (2021)
- B:22 Kainuu maakuntakuvatutkimus 2020 (2021)
- B:23 Kainuun kulttuuriohjelma 2022–2025 (2022)

Sarja C

- C:1 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013 2013
- C:2 Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma 2014–2016 (2013)
- C:3 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014 (2014)
- C:4 Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015–2017 ja talousarvio 2015 (2014)
- C:5 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015 (2015)
- C:6 Talous- ja toimintasuunnitelma 2016–2018 ja talousarvio 2016 (2015)
- C:7 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2015 (2016)
- C:8 Talous- ja toimintasuunnitelma 2017–2019 ja talousarvio 2017 (2017)
- C:9 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016 (2017)
- C:10 Talous- ja toimintasuunnitelma 2018–2019 ja talousarvio 2018 (2017)
- C:11 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017 (2018)
- C:12 Talousarvio vuodelle 2019, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2019–2020 (2018)
- C:13 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018 (2019)
- C:14 Talousarvio vuodelle 2020, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2020–2022 (2019)
- C:15 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019 (2020)
- C:16 Talousarvio vuodelle 2021, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2021–2023 (2020)
- C:17 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2020 (2021)
- C:18 Talousarvio vuodelle 2022, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2022–2024 (2021)
- C:19 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2021 (2022)

Sarja D

- D:1 Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013 (2013)
- D:2 Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa.
Kainuun turvallisuussuunnitelma 2015–2018 (2015)
- D:3 Vuokin reitti Vienaan toimintamalli (2017)
- D:4 Toisen maailmansodan sotahistoriakohteet Kainuun maakuntakaavoituksessa (2019)

KAINUUN LIITTO